

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bakalářská práce

2011

Zuzana Čapková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Zuzana Čapková

**Vývoj v Severním Irsku po Velkopáteční
dohodě (1998 – 2008)**

Bakalářská práce

Praha 2011

Autor práce: **Zuzana Čapková**

Vedoucí práce: **PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2011

Bibliografický záznam

ČAPKOVÁ, Zuzana. *Vývoj v Severním Irsku po Velkopáteční dohodě (1998 – 2008)*. Praha, 2011. 61 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D.

Klíčová slova

Severní Irsko, Velkopáteční dohoda, stranický systém, mírový proces, náboženský konflikt, identita

Keywords

Northern Ireland, Good Friday Agreement, party system, peace process, religious conflict, identity

Rozsah práce: 102 190 znaků (včetně mezer)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 16. května 2011

Zuzana Čapková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. Jaromíru Soukupovi, Ph.D. za cenné rady, názory a připomínky, které mi pomohly při zpracování této práce.

Institut politologických studií
Projekt bakalářské práce

Téma: Vývoj v Severním Irsku po Velkopáteční dohodě (1998 – 2008)

Autor: **Zuzana Čapková**
Obor a ročník: **Politologie a mezinárodní vztahy, 3. ročník bc. studia**
Akademický rok: **2009/2010**
Navrhovaný konzultant: **PhDr. Jaromír Soukup Ph.D.**
Datum odevzdání:

1. Vymezení tématu

Podepsání Velkopáteční dohody 10. dubna 1998 znamenalo zásadní průlom v severoirské otázce. Tento historický kompromis mezi Irskou republikou, Velkou Británií a většinou severoirských politických stran otevřel cestu ke spolupráci unionistických a nacionalistických stran vedoucí k vytvoření koaliční vlády. Dohoda měla především přinést uklidnění situace v dané provincii - minimalizovat násilí, najít shodu mezi oběma skupinami obyvatelstva a dosáhnout tak kompromisu akceptovatelného oběma stranami. Ve své práci se budu věnovat desetiletému vývoji v Severním Irsku po uzavření dohody. Toto časové vymezení jsem si zvolila z toho důvodu, že od r. 1998 uplynula již dostatečná doba, aby bylo možné pozorovat výraznější změny a zhodnotit tak význam dohody pro vývoj v zemi.

Po obecném úvodu do severoirské otázky se nejprve zaměřím na obsah Velkopáteční dohody. Vyložím tři dimenze řešení konfliktu: vztahy v rámci Severního Irsku, vztahy mezi Severním Irskem a Irskou republikou a vztahy mezi Irskou republikou a Velkou Británií.

V další části práce budu sledovat vývoj na politické scéně. Velkopáteční dohoda přenesla mnohé pravomoci na vedení provincie. Nová vláda, která vznikla v prosinci 1999, ukončila 27letou nadvládu Londýna, nicméně cesta ke stabilní koaliční spolupráci byla strastiplná, často ztroskotala na neschopnosti dvou hlavních táborů - unionistů a nacionalistů - domluvit se. Situaci nadále ztěžovala neochota IRA zcela odzbrojit, která dokonce zapříčinila obnovení přímé britské vlády v roce 2000. Vůle ke skutečným politickým kompromisům bylo dosaženo až v roce 2007, kdy byla ustavena vláda dvou protestantských a dvou katolických stran.

Velkopáteční dohoda měla po třech desetiletích bojů, při kterých přišlo o život více než 3 000 lidí, konečně nastolit mír. Mírový proces závisel především na chování paramilitaristických organizací, které nebyly dlouho ochotny vzdát se násilí jako

prostředku k dosažení svých cílů. Přestože IRA (Irská republikánská armáda) vyhlásila příměří již v roce 1994, ke kterému se přidaly i obě hlavní unionistické teroristické skupiny UVF (Ulsterský dobrovolnický sbor) a UFF (Ulsterští bojovníci za svobodu), po další násilné akci bylo příměří v roce 1996 ukončeno. Následující rok bylo opět obnoveno, k mírovým rozhovorům se tak poprvé dostala i Sinn Féin, politická složka IRA. Ani mnou zkoumané období se neobešlo bez násilí. Zásadní průlom proto znamenalo odzbrojení IRA pod dohledem Mezinárodní nezávislé komise pro odzbrojení v roce 2005.

Také se budu věnovat neméně palčivému tématu, a to problematičkému soužití dvou hlavních skupin obyvatelstva – katolíkům a protestantům. Právě nábožensko-etnickou nesmiřitelnost mezi nacionalisticko-katolickou menšinou a protestantsko-britskou většinou, jejíž kořeny sahají hluboko do minulosti, lze označit za hlavní příčinu konfliktu v provincii.

2. Metodologie a cíl práce

Velkopáteční dohoda měla zavést v provincii nový řád. Nejprve proto vysvětlím, co bylo její náplní. Další části budou vycházet z tohoto dokumentu, jelikož budou zaměřeny na základní problémy „irské otázky“: politická spolupráce nacionalistů a unionistů, mírový proces a usmiřování irských katolíkům a protestantům. V této práci budu sledovat, jakými změnami Severní Irsko prošlo během deseti let a zda tyto změny lze chápat jako přímý dopad Velkopáteční dohody. Cílem bude zjistit, v jakých ohledech měla Velkopáteční dohoda dopad na vývoj v Severním Irsku i jak poznamenala britsko-irské vztahy.

3. Předpokládaná osnova

1. Úvod

2. Velkopáteční dohoda

2.1. Základní body dokumentu

2.2. Trojí dimenze řešení konfliktu

2.3. Nové demokratické instituce

2.4. Význam Irska a Velké Británie pro realizaci dohody

3. Politický vývoj

3.1. Postavení nacionalistů a unionistů po Velkopáteční dohodě

3.2. Životaschopnost koaličních projektů

3.3. Stranický systém

3.4. Role paramilitaristických organizací

4. Dokončení mírového procesu

4.1 Odzbrojení

4.2 Bezpečnost

4.3 Policie a justice

4.4 Vězňové

5. Hodnotové sblížování obyvatelstva

5.1 Lidská práva

5.2 Usmíření a oběti násilí

5.3 Ekonomické, sociální a kulturní otázky

6. Debata - bilance plnění závazků vyplývajících z dohody

7. Závěr

4. Základní literatura

O tomto tématu existuje velké množství literatury, avšak většina publikací končí uzavřením Velkopáteční dohody. Rozsáhlejších děl o aktuální situaci lze najít méně, budu proto vycházet hlavně z článků uveřejněných na internetu nebo studií dostupných v elektronických databázích. Pro historický úvod použiju knihu *Konflikt v Severním Irsku* od Jana Franka. Jako velmi cenný zdroj informací mi poslouží webová stránka *CAIN (Conflict Archive on the INternet)*, zřízená Univerzitou v Ulsteru, která poskytuje oficiální materiály týkající se vývoje v Severním Irsku od roku 1969 do současnosti. Protiváhou bude webová stránka BBC věnovaná Severnímu Irsku. Převážná část použitých zdrojů bude v angličtině.

5. Předběžný seznam literatury

Odborné publikace:

- COAKLEY, John. Northern Ireland and the British Dimension. In: Coakley, J. and Gallagher, M. (eds.), *Politics of the Republic of Ireland* (4. vyd.). London: Routledge 2004.
- COX, M.; GUELKE, A.; STEPHEN, F. *A farewell to arms: from „long war“ to long peace in Northern Ireland*. Manchester: Manchester University Press, 2000. 360 p. ISBN 0-7190-5797-3.
- DARBY, John, MAC GINTY, Roger. *Contemporary peacemaking: conflict, peace processes and post-war reconstruction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. 401p.
- EDWARDS, Owen Dudley. *The sins of our fathers: roots of conflict in Northern Ireland*. Dublin: Gill and Macmillan, 1970. 353 p.
- ELLIOTT, Marianne. *The Catholics of Ulster: history*. New York: Basic Books, 2001. 641 p.
- Frank, Jan. *Konflikt v Severním Irsku*. Praha: Triton, 2006. 222 s. ISBN 80-7254-735-6.
- HOLLAND, Jack. *Hope against history: the course of conflict in Northern Ireland*. New York: Holt, 1999. 280 p. ISBN 0-8050-6087-1.
- LONGLEY, E.; KIBERD, D. *Multi-culturalism: The view from the two Irelands*. Cork: Cork University Press, 2001. 78 p. ISBN 1-85918-311-5.
- LOUGHLIN, James. *The Ulster question since 1945*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2004. 267 p. ISBN 1-4039-2030-3.
- MALLIE, Eamonn, McKITTRICK, David. *Endgame in Ireland*. London: Hodder & Stoughton, 2001. 378 p. ISBN 0-340-82169-8.
- MOODY, T. W., MARTIN, F. X. et al. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. 419 p. ISBN 80-7106-151-4.
- PATTERSON, Henry. *Unionism and Orangeism in Northern Ireland since 1945: the decline of the loyal family*. Manchester: Manchester University Press, 2007. 269 p. ISBN 978-0-7190-7744-9.
- ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007. 270 p. ISBN 978-80-86429-61-8.

Elektronické zdroje NKP:

- FITZDUFF, Mari. *Beyond violence: conflict resolution process in Northern Ireland*. Tokyo; New York: United Nations University Press, 2002. 233 p.
- IRWIN, Colin. *The People's peace process in Northern Ireland*. New York: Palgrave Macmillan, 2003. 355 p.
- McCAFFERTY, Kevin. *Ethnicity and language change: English in (London)Derry, Northern Ireland*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Pub. Co., 2001. 244 p.
- McCALL, Cathal. *Identity in Northern Ireland: communities, politics and change*. Basingstoke: Macmillan, 1999. 230 p.
- McGARRY, John. *Northern Ireland and the divided world: the Northern Ireland conflict and the Good Friday Agreement in comparative perspective*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2001. 358 p.
- MITCHELL, Claire. *Religion, identity and politics in Northern Ireland: boundaries of belonging and belief*. Aldershot, Hants, England; Burlington, VT: Ashgate Pub., 2006. 178 p.
- MURTAGH, Brendan. *The politics of territory: policy and segregation in Northern Ireland*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave, 2002. 206 p.
- NEUMANN, Peter. *Britain's long war : British strategy in the Northern Ireland conflict, 1969-98*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan, 2003. 231 p.
- NIC CRAITH, Máiréad. *Culture and identity politics in Northern Ireland*. New York: Palgrave Macmillan, 2003. 232 p.

Periodické zdroje:

- COAKLEY, John. The Political Consequences of the Electoral System in Northern Ireland. *Irish Political Studies*. Vol. 24, No. 3, (Sep., 2009), p. 253-284.
- CONLEY, R. S.; BEKAFIGO, M. A. "No Irish Need Apply"? Veto Players and Legislative Productivity in the Republic of Ireland, 1949-2000. *Comparative Political Studies*, vol. 43, (Jan., 2010), p. 91 - 118.

- DIEZ, T.; HAYWARD, K. Reconfiguring Spaces of Conflict: Northern Ireland and the Impact of European Integration. *Space & Polity*, Vol. 12, No. 1, (Apr., 2008), p. 47-62.
- GANIEL, G.; DIXON, P. Religion, Pragmatic Fundamentalism and the Transformation of the Northern Ireland Conflict. *Journal of Peace Research*, vol. 45, (May, 2008), p. 419 - 436.
- LUTZ, K. G.; Farrington, Ch. Alternative Ulster? Political Parties and the Non-constitutional Policy Space in Northern Ireland. *Political Studies*, Vol. 54, No. 4, (Dec., 2006), p. 715-742.
- McEVOY, Joanne. The Northern Ireland Assembly Election 2007. *Irish Political Studies*, Vol. 22, No. 3, (Sep., 2007), p. 367-381.
- PARRY, Richard. Changing UK Governance under Devolution. *Public Policy and Administration*, vol. 23, (Jan., 2008), p. 114 - 120.
- REISS, M. B. The Troubles We've Seen. *American Interest*, Vol. 3, No. 6, (Jul./Aug., 2008), p. 100-104.
- SLUKA, Jeffrey A. In the Shadow of the Gun: 'Not-War-Not-Peace' and the Future of Conflict in Northern Ireland. *Critique of Anthropology*, Vol. 29, (Sep., 2009), p. 279 - 299.
- SPENCER, Graham. Containing Dialogue: The British Government and Early Talks in the Northern Ireland Peace Process. *British Journal of Politics & International Relations*, Vol. 10, No. 3, (Aug., 2008), p. 452-471.
- STEENKAMP, Christina. Loyalist Paramilitary Violence after the Belfast Agreement. *Ethnopolitics*, Vol. 7, No. 1, (Mar., 2008), p. 159-176.
- TILLEY, J.; EVANS, G.; MITCHELL, C. Consociationalism and the Evolution of Political Cleavages in Northern Ireland, 1989-2004. *British Journal of Political Science*, Vol. 38, No. 4, (Oct., 2008), p. 699-717.

Internetové zdroje

<http://cain.ulst.ac.uk/>

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/4079267.stm

http://www.taoiseach.gov.ie/attached_files/Pdf%20files/NIPeaceAgreement.pdf

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	3
ÚVOD.....	4
1. VELKOPÁTEČNÍ DOHODA.....	8
1.1 UZAVŘENÍ DOHODY.....	8
1.1.1 <i>Základní ustanovení</i>	8
1.1.1 <i>Referenda</i>	9
1.1.2 <i>Postoj unionistů a nacionalistů ke GFA</i>	10
1.2 NOVÉ INSTITUCIONÁLNÍ STRUKTURY – TROJÍ DIMENZE ŘEŠENÍ KONFLIKTU	11
1.2.1 <i>Vztahy v rámci Severního Irsku</i>	11
1.2.2 <i>Vztahy mezi Severním Irskem a Irskou republikou</i>	13
1.2.3 <i>Vztahy mezi Irskou republikou a Velkou Británií</i>	14
1.3 ROLE IRSKÉ REPUBLIKY, VELKÉ BRITÁNIE A USA PŘI MÍROVÉM PROCESU.....	15
1.3.1 <i>Velká Británie</i>	15
1.3.2 <i>Irská republika</i>	16
1.3.3 <i>USA</i>	17
2. POLITICKÝ VÝVOJ (1998 – 2008).....	18
2.1 VOLBY V SEVERNÍM IRSKU	18
2.1.1 <i>První vláda po podpisu GFA</i>	18
2.1.2 <i>Krise systému sdílení moci</i>	19
2.1.3 <i>Na cestě k dohodě DUP a Sinn Féin</i>	20
2.2 DEVOLUCE	22
2.2.1 <i>Funkce státního sekretáře pro Severní Irsko</i>	22
2.2.2 <i>Devoluce do podpisu Dohody ze St Andrews</i>	23
2.2.3 <i>Dohoda ze St Andrews</i>	25
2.3 SEVEROIRSKÝ STRANICKÝ SYSTÉM	26
2.3.1 <i>Charakteristika stranického systému</i>	26
2.3.2 <i>Unionisté</i>	28
2.3.3 <i>Nacionalisté</i>	29
3. DOKONČENÍ MÍROVÉHO PROCESU	32
3.1 ODZBROJENÍ PARAMILITARISTICKÝCH ORGANIZACÍ.....	32
3.1.1 <i>Vyhlášení klidu zbraní</i>	32
3.1.2 <i>Obnovení násilné kampaně</i>	33
3.1.3 <i>Nezávislá komise pro odzbrojení</i>	34
3.2 POLICIE A JUSTICE	35
3.2.1 <i>Bezpečnostní otázka</i>	35
3.2.2 <i>Pattenova komise</i>	36
3.2.3 <i>Vězňové</i>	37
3.3 BRITSKÁ PŘÍTOMNOST V PROVINCII.....	38
3.3.1 <i>Příchod britských jednotek</i>	38
3.3.2 <i>Operace Banner</i>	39
3.3.3 <i>Stážení britské armády ze Severního Irsku</i>	40
4. HODNOTOVÉ SBLIŽOVÁNÍ OBYVATELSTVA.....	41
4.1 NÁBOŽENSTVÍ A IDENTITA	41
4.1.1 <i>Charakter konfliktu</i>	41
4.1.2 <i>Rozdělení společnosti</i>	42
4.1.3 <i>Význam dějin</i>	43
4.2 LIDSKÁ PRÁVA	44
4.2.1 <i>Severoírská komise pro lidská práva</i>	44
4.2.2 <i>Jazyková otázka</i>	45
4.2.3 <i>Parity of esteem</i>	46
4.3 USMÍŘENÍ A OBĚTI NÁSILÍ.....	47
4.3.1 <i>Post-konfliktní rekonstrukce společnosti</i>	47

4.3.2	<i>Dopad konfliktu na psychiku obyvatel</i>	47
4.3.3	<i>Lokalizace násilí</i>	48
5.	DEBATA	50
	ZÁVĚR	55
	POUŽITÁ LITERATURA	57
	SUMMARY	61

Seznam použitých zkratk

- DUP Democratic Unionist Party (Demokratická unionistická strana)
- GFA Good Friday Agreement (Velkopáteční dohoda)
- INLA Irish National Liberation Army (Irská národněosvobozenecká armáda)
- IRA Irish Republican Army (Irská republikánská armáda)
- NICRA Northern Ireland Civil Rights Association (Severoírské sdružení pro lidská práva)
- OIRA Official IRA (Oficiální IRA)
- PIRA Provisional IRA (Prozatímní IRA)
- PSNI Police Service of Northern Ireland (Severoírská policejní služba)
- PUP Progressive Unionist Party (Pokroková unionistická strana)
- RUC Royal Ulster Constabulary (Královská ulsterská policie)
- SDLP Social Democratic Labour Party (Sociálně demokratická dělnická strana)
- UDA Ulster Defence Association (Ulsterská obranná asociace)
- UDP Ulster Democratic Party (Ulsterská demokratická strana)
- UFF Ulster Freedom Fighters (Ulsterští bojovníci za svobodu)
- UKUP United Kingdom Unionist Party (Unionistická strana Spojeného království)
- UUP Ulster Unionist Party (Ulsterská unionistická strana)
- UVF Ulster Volunteer Force (Ulsterská dobrovolnická síla)

Úvod

Velkopáteční dohoda (GFA), nazývaná též Belfastská podle místa, kde byla podepsána, je přelomovým dokumentem, který zásadním způsobem posunul vývoj v Severním Irsku a přinesl naději na vyřešení konfliktu, jehož kořeny sahají hluboko do minulosti a jenž se vryl do paměti především násilnostmi páchanými radikálními skupinami. Vezmeme-li v úvahu nesmiřitelnost obou komunit, bránící po staletí trvalejší spolupráci a poklidnému soužití, Velkopáteční dohodu lze chápat jako „historický kompromis“¹, který byl uzavřen mezi Irskou republikou, Velkou Británií a většinou severoirských politických stran. Cílem bylo dohodnout mezi zástupci unionistů a nacionalistů spolupráci vedoucí k obnově severoirské samosprávy. Kromě politického konsensu měla dohoda zklidnit situaci v provincii zmítané neustálým násilím a najít shodu mezi obyvateli obou komunit, která by umožnila ukončit jejich dlouholeté nepřátelství.

Podepsání Velkopáteční dohody předcházelo několik neúspěšných pokusů, za zmínku stojí alespoň *Anglo-irská dohoda* z roku 1985, která otevřela prostor pro druhý mírový proces a umožnila další mezivládní spolupráci (O'Donnell, 2007, s. 237). Předpokládala vznik Britsko-irského meziparlamentního orgánu², který začal fungovat od roku 1990. Dohodu ale odmítli unionisté, pro které byla „škodlivá, nespravedlivá a jednostranná“ (Coakley, 2005, s. 417). Společná *Deklarace* britského a irského premiéra z *Downing Street* roku 1993 slibovala všem stranám, které se stavěly proti násilí, možnost podílet se na jednáních. Tento vstřícný krok ovlivnil rozhodnutí IRA vyhlásit klid zbraní v roce 1994 (Coakley, 2005, s. 417). Významnou iniciativou obou vlád byly rovněž tzv. *Rámcové dokumenty* vydané 22. února 1995, které počítaly se zřízením Shromáždění a vytvořením vlády fungující na základě sdílení pravomocí. Byly ale vnímány jako jednostranný ústupek nacionalistům, proto je unionisté odmítli z obavy, že by mohly vést ke sjednocení Irského ostrova. I přes nedostatečné reflektování potřeb obou komunit byly snahou přispět k upevnění pozice vedení Sinn Féin uvnitř strany a napomout tak trvalému ukončení palby IRA (Dixon, 2008, s. 247-248).

¹ Velkopáteční dohoda byla „historickým kompromisem“ v tom smyslu, že ze všech předchozích iniciativ došla nejdále, její text nikoho nepřekvapil, bylo dohodnuto to, co bylo „politicky možné“ (Dixon, 2008, 264).

² V roce 2001 byl opět uveden v činnost (Coakley, 2005, s. 423).

Podle J. Loughlina nahrávaly řešení severoirské otázky příznivé okolnosti kolem roku 1998: oslabení síly sektářského násilí, které už nebylo schopno výrazně ovlivnit proces, odhodlání představitelů britské a irské vlády posunout jednání ke zdárnému konci, opětovné připuštění Sinn Féin k rozhovorům, dohled nad zbraněmi přidělený kanadskému generálovi Johnovi de Chastelainovi, vyjádření podpory Ulsterské unionistické rady (UUC) šéfovi UUP Davidu Trimblovi a dodržování klidu zbraní hlavními polovojskými organizacemi (Loughlin, 2004, s. 180-181).

Dne 23. září 1997 začala hlavní jednání zástupců britské a irské vlády spolu s osmi politickými stranami (Loughlin, 2004, s. 181). O významnosti této události svědčí skutečnost, že „poprvé za 75 let spolu usedli k jednacímu stolu ulsterští unionisté a Sinn Féin“ (Dixon, 2008, s. 264).

Nejzávažnější výhrady se ozývaly proti začlenění Sinn Féin do mírových jednání. Unionisté dlouho nechtěli jednat s politickou složkou IRA. Svými radikálními postoji se sama vyřazovala z centra hlavních vyjednávání (Loughlin, 2004, s. 184). Šéf DUP Ian Paisley striktně odmítal účast jeho strany na mnohostranných jednáních a to samé stanovisko očekával i od šéfa druhé unionistické strany. V okamžiku, kdy byla Sinn Féin přizvána k rozhovorům, DUP na protest odstoupila z jednání (Coakley, 2005, s. 418). Britská a irská vláda zpočátku spoléhaly především na umírněné strany v obou táborech, SDLP a UUP, a dvěma stranám zastávajícím tvrdou linii, Sinn Féin a DUP, přisuzovaly pouze vedlejší roli (Dixon, 2008, s. 278). Nicméně skutečnost, že se na rozhovorech podíleli i političtí představitelé polovojských organizací byla velmi důležitá pro dosažení dohody s širokou podporou obyvatelstva (Loughlin, 2004, s. 184). Vpuštění radikálních skupin do politických jednání je mělo zároveň donutit zastavit násilnou kampaň. Případné vyřazení z rozhovorů by totiž mohlo podnítit jejich odbojné složky k pokračování bojů (Dixon, 2008, s. 292).

Obě komunity měly odlišný přístup ke sdílení pravomocí přenesených na Severní Irsko, rozdělovala je výrazně také otázka odzbrojení a reforma policie. Důvod, proč jednání mnohokrát ztroskotala, spočívá v tom, že „jdou do jádra základního nábožensko-národního konfliktu a je vlastně těžké je vyřešit ke spokojenosti všech“ (Walker, 2007, s. 120).

V této práci se budu věnovat desetiletému vývoji v Severním Irsku, který následoval po uzavření Velkopáteční dohody 10. dubna 1998. Toto časové vymezení jsem si zvolila nejen z toho důvodu, že od podpisu uplynula již dostatečná doba, aby bylo možné pozorovat změny a zhodnotit dopad dohody na vývoj v zemi, ale i proto, že v uplynulých deseti letech prošlo Severní Irsko několika politickými krizemi a čelilo dlouhodobé nestabilitě, kterou se podařilo překonat teprve v květnu 2007, kdy byla konečně vytvořena vláda v čele s DUP a Sinn Féin.

Rozhodla jsem se zpracovat toto téma, neboť se domnívám, že ačkoliv severoirský konflikt byl především vnitřní záležitostí provincie, respektive Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, teroristické útoky republikánské organizace IRA narušily mír na celém světě. I když na politické úrovni bylo dosaženo kompromisu, post-konfliktní rekonstrukce severoirské společnosti nebyla zdaleka ukončena. Klíčem k úplnému ukončení konfliktu je pochopení komplexnosti příčin, které rozdělují katolíky a protestanty v Severním Irsku, právě k tomu by měla přispět i tato práce.

Na základě zkoumání klíčových politických, společenských a bezpečnostních otázek povedu debatu o ne/splnění závazků vyplývajících z Velkopáteční dohody. Velkopáteční dohoda měla zavést v provincii nový řád. Nejprve budu proto analyzovat její hlavní body. V dalších kapitolách se zaměřím na základní problémy, které GFA řešila - politickou spolupráci nacionalistů a unionistů, mírový proces s důrazem na odzbrojení a usmíření katolické a protestantské komunity.

Mnou zkoumané období jsem rozdělila do tří vývojových rovin – na politický vývoj, vývoj mírového procesu a vývoj v oblasti vztahů mezi komunitami. Zatímco v první části se budu věnovat období bezprostředně před a po podpisu Velkopáteční dohody, a to hlavním bodům Velkopáteční dohody, trojí institucionální dimenzi řešení konfliktu a roli obou vlád při hledání kompromisu, druhá část bude analyzovat severoirský stranický systém a dopad voleb na devoluci. Třetí část se bude týkat post-konfliktní rekonstrukce se zaměřením na národnostní a náboženský aspekt identity obyvatel, na garanci ochrany lidských práv a usmířování nepřátelených komunit.

Budu vycházet z hypotézy, že Velkopáteční dohoda zajistila institucionální podmínky k obnově devoluce a sérií opatření napomohla k ukončení mírového procesu a sblížení znesvářené společnosti. Cílem bude zjistit, v jakých ohledech ovlivnila Velkopáteční dohoda vývoj v Severním Irsku a zda se podařilo za deset let splnit závazky z ní vyplývající. Budu si klást tři hlavní otázky: Podařilo se nakonec přenést moc na severoirskou vládu? Přinesl mírový proces trvalý klid zbraní a zvýšení bezpečnosti? Došlo ke zlepšení vztahů mezi katolíky a protestanty?

Mnoho autorů se zabývalo severoirským konfliktem v období tzv. „Troubles“³, novější vývoj v Severním Irsku však postrádá rozsáhlejší hloubkové zhodnocení. Existuje celá řada přehledových publikací, které se vývoji po podpisu GFA věnují v jedné z kapitol, detailnějších monografií je ale možné zatím najít jen málo. Ve své práci budu proto kombinovat obecné historicko-politické zdroje s odbornými články, které se zaměřují na konkrétní aspekt severoirské otázky. V kapitolách věnovaných politickému vývoji a dokončení mírového procesu, budu vycházet především ze dvou autorů - Paula Dixona a Johna Coakleyho, kteří se specializovali na danou problematiku. Ve čtvrté kapitole budu převážně vycházet z výzkumných studií. Atmosféru nekonečných jednání mi velmi autenticky přiblížila kniha *Endgame in Ireland*, obsahující výpovědi klíčových osobností mírového procesu, jak byly zaznamenány během televizního pořadu se stejným názvem.

³ Tento název se používá pro období 1969-1998, tedy od nejnásilnějších střetů katolíků a protestů, které si vyžádaly příchod britských jednotek, až do uzavření Velkopáteční dohody.

1. Velkopáteční dohoda

1.1 Uzavření dohody

1.1.1 Základní ustanovení

Velkopáteční dohoda se skládá z jedenácti částí. Její autoři ji označují za „opravdu historickou možnost nového začátku“ (The Agreement, 1998). Jsou odhodláni k „usmíření, toleranci, vzájemné důvěře a ochraně a hájení lidských práv“. Budou se řídit závazkem „partnerství, rovnosti a vzájemného respektu jakožto základu vztahů v Severním Irsku“. Uznávají pouze „demokratické a mírové prostředky řešení politických rozporů“ a odmítají „jakékoliv použití síly nebo hrozbu jejího použití ostatními pro jakékoliv politické účely“. Dále prohlašují, že všechny nově vzniklé orgány a ústavní úpravy jsou propojené, navzájem na sobě závislé, zvláště v těsném vztahu jsou dva orgány - Shromáždění a Severojižní rada. GFA nahrazuje *Anglo-irskou smlouvu* z roku 1985. Signatáři uznávají právo „většiny obyvatel Severního Irska“ rozhodnout o svém osudu, buď zůstat ve svazku s Velkou Británií, nebo se stát součástí Irské republiky, přičemž „právo na sebeurčení“ podléhá „souhlasu většiny obyvatel Severního Irska“. Zároveň konstatují, že v současné době převládá většinové přání zůstat součástí unie. Obě vlády se zavazují do budoucna vyhovět přání většiny v případě změny jejich postoje. GFA uznává „nezadatelné právo všech obyvatel Severního Irska určit si svou totožnost a být chápán jako Ir, Brit nebo obojí“ (The Agreement, 1998).

Dodatek A opravňuje státního sekretáře pro Severní Irsko učinit patřičné kroky vedoucí k hlasování o změně statusu provincie, s podmínkou, že k němu může nejdříve dojít 7 let po prvním referendu. Ruší se rovněž *Zákon o irské vládě* (Government of Ireland Act) z roku 1920. *Dodatek B* se vztahuje k úpravě Irské ústavy, konkrétně zrušení dvou sporných článků 2 a 3⁴.

⁴ Článek 2 hovoří o „nároku a nezadatelném právu každé osoby narozené na Irském ostrově, zahrnující i jeho ostrovy a moře, být součástí irského národa“ (The Agreement, 1998). V Článku 3 se píše o „pevné vůli irského národa, v harmonii a v přátelství, sjednotit všechny obyvatele, kteří společně obývají území Irského ostrova, s ohledem na rozmanitost jejich identit a tradic, a uznává se, že sjednocené Irsko bude uskutečněno pouze s použitím pokojných prostředků a se souhlasem většiny obyvatel“ (The Agreement, 1998).

Velkopáteční dohoda zavádí v Severním Irsku konsociační demokracii s prvky konfederace. Typickými rysy konsociační demokracie jsou „vládní moc sdílená oběma komunitami, segmentová autonomie či společná samospráva, rovnost v kulturním životě, zavedení pravidel proporcionality ve vládních i veřejných sektorech a pravidlo jednomyslného rozhodování“. Konfederaci odpovídá trojí typ institucí, ve kterých probíhá spolupráce v rámci Severního Irsku, mezi severní a jižní částí ostrova a mezi západem a východem Britských ostrovů (Wilford, 2008, s. 69).

1.1.1 Referenda

Platnost Velkopáteční dohody byla vázána na její přijetí obyvateli Severního Irsku a Irské republiky v referendech. Datum konání bylo stanoveno na 22. května 1998. Na základě Severoirského zákona z roku 1996 byla v referendu kladena občanům tato otázka: „Podporujete dohodu o Severním Irsku dosaženou při mnohostranných jednáních a vydanou jako Vládní dokument číslo 3883?“ (The Agreement, 1998, s. 31).

V kampani za přijetí GFA se angažovala média, obě vlády, většina severoirských politiků i některé vlivné osobnosti⁵ (Dixon, 2008, s. 273). Nejhlasitějším zastáncem tzv. „Yes vote“ se stal britský premiér Tony Blair. Unionisté odmítali vstup Sinn Féin do vlády dříve, než se IRA vzdá násilí a odzbrojí, proto se Blair vyjadřoval v otázce odzbrojení z taktických důvodů nejednoznačně. Aby ujistil unionisty, 20. května 1998 zveřejnil 5 ručně napsaných slibů, ve kterých zaručuje: „1) žádnou změnu statusu Severního Irsku bez souhlasu lidu Severního Irsku, 2) navrátit Severoirskému shromáždění pravomoc přijímat rozhodnutí, s odpovědnou spoluprací na severojižní úrovni, 3) spravedlnost a rovnost zaručenou všem, 4) ti, kteří používají nebo hrozí použitím násilí, budou vyloučeni ze severoirské vlády, a 5) vězni zůstanou ve vězení, dokud se neupustí jednou provždy od násilí“ (Dixon, 2008, s. 272). Blairovi je vyčítáno, že se po kladném výsledku referend distancoval od svých slibů, takže již netrval na tom, aby vstupu Sinn Féin do vlády předcházelo odzbrojení IRA, ani aby propuštění paramilitaristů záviselo na odzbrojení. Blairův tah⁶, který Dixon označuje za „vznešený

⁵ Např. bývalý šéf RUC John Hermon.

⁶ Podobně se podle Dixona Blair zachoval při obhajobě vstupu Velké Británie do války v Iráku v březnu 2003 (Dixon, 2008, s. 274).

podvod“ na unionisty, je sice přesvědčil, aby se v referendu vyjádřili ve prospěch GFA, zároveň v nich ale vyvolal odpor k dohodě. To se následně odrazilo v propadu Trimblovy UUP ve volbách do Shromáždění v červnu 1998 (Dixon, 2008, s. 274).

V Severním Irsku hlasovalo pro GFA 71,1 % obyvatel při volební účasti lehce nad 80 %⁷. V referendu v Irské republice podpořilo GFA 94 % voličů, avšak k urnám přišlo podstatně méně lidí, volební účast byla jen 56 % (Šlosarčík, 2007, s. 238).

GFA určila datum voleb do Stormontu⁸ na 25. června, po nich se orgán sešel ve „stínové“ podobě. Se vstupem *Britsko-irské dohody* v platnost začaly fungovat Severojižní ministerská rada, prováděcí orgány, Britsko-irská rada a Britsko-irská mezivládní konference. Svou činnost mělo rovněž zahájit Shromáždění (The Agreement, 1998).

1.1.2 Postoj unionistů a nacionalistů ke GFA

Nacionalisté a republikáni, kteří se vyslovovali pro Velkopáteční dohodu, oceňovali vytvoření orgánů pro spolupráci mezi Severním Irskem a Irskou republikou. V GFA viděli významný krok na cestě ke sjednocení Irska. Rovnoprávný přístup, otázka bezpečnosti, soudnictví, jazyková reforma, osvobození vězňů byly další pozitivní body. Naproti tomu ti republikáni, kteří GFA odmítali⁹, chápali její podpis jako porážku hnutí, neboť byla uznána britská vláda v Irsku, bylo znovuobnoveno Shromáždění, Sinn Féin vstoupila do politiky, přijal se princip souhlasu a zrušily se Články 2 a 3 Irské ústavy, kterými si Irská republika kladla nároky na sjednocení ostrova. Uvnitř druhé komunity lze mluvit o „ostrém“ rozdělení mezi pro- a protidohodovými unionisty¹⁰ (Wilford, 2008, s. 70). Pro prodohodové unionisty GFA znamenala upevnění unie, odstranění *Anglo-irské dohody*, přenesení pravomocí a obnovení demokracie

⁷ Kladně se k dohodě vyjádřila „těsná většina protestantů“ a „drtivá většina katolíků“ (Dixon, 2008, s. 273).

⁸ Stormont podle místa, kde sídlí Severoirské shromáždění.

⁹ Jedná se o radikální skupiny 32 County Sovereignty, Pravá IRA, Republikánská Sinn Féin a Pokračující IRA.

¹⁰ Z unionistického tábora bylo proti GFA 6 z 10 poslanců za UUP ve Westminsteru, LVF (Loyalist Volunteer Force) a Oranžský řád, zatímco hlavní lojalistické polovojenské organizace a jejich politické odnože (UVF, UDA, UFF) s dohodou souhlasily (Dixon, 2008).

v Severním Irsku. Britsko-irský prvek zakotvený v dohodě ve formě Britsko-irské rady a Mezivládní konference považovali za důležitou protiváhu severojižní spolupráce. Zrušení Článků 2 a 3 a zavedení principu souhlasu pro ně naopak posílilo unii. Unionisty nesouhlasící s GFA znepokojovalo především vřelé přijetí dohody ze strany republikánů, GFA pro ně byla ohrožením demokracie a ustupováním teroristům. Největší problém pro ně představovala otázka propuštění vězňů, vpuštění Sinn Féin do vlády před odzbrojením IRA a reforma policie (Dixon, 2008, s. 268-269). Překvapivá byla zvláště podpora Sinn Féin¹¹ a UUP. Podle Dixona britská a irská vláda koncipovaly dohodu takovým způsobem, aby měly všechny zainteresované strany pocit, že touto dohodou získaly (Dixon, 2008, s. 265). Podle Wilforda nechává GFA otevřenou budoucnost, která umožnila odlišné interpretace (Wilford, 2008, s. 70).

1.2 Nové institucionální struktury – trojí dimenze řešení konfliktu

Velkopáteční dohoda nabízí trojí řešení konfliktu. Mezi volbami do severoirského Shromáždění a přenesením moci fungovalo „přechodné období“, které sloužilo k přípravě nově vzniklých institucí na svou činnost. Tato kapitola pojednává o nových „demokratických institucích v Severním Irsku“ (The Agreement, 1998).

1.2.1 Vztahy v rámci Severního Irsku

Zákonodárné shromáždění (Northern Ireland Assembly) se skládá ze 108 členů, kteří jsou voleni na základě poměrného zastoupení, a to systémem jediného přenosného hlasu v 18 šestimandátových volebních obvodech¹². Tento podtyp poměrného volebního systému znamená, že občané volí pouze kandidáta a nikoliv politickou stranu, stranické výsledky se ukáží až podle zisku mandátů (Kneblová, 2007, s. 213). Shromáždění garantuje „záruky chránit práva a zájmy všech stran komunity“ (The Agreement, 1998).

¹¹ Sinn Féin si na své každoroční stranické konferenci (Ard Fheis) odhlasovala podporu GFA, stejně tak Ulsterská unionistická rada rozhodla o její podpoře (Dixon, 2008).

¹² 18 volebních obvodů je stejných jako při volbě do Horní komory Parlamentu Spojeného království (Coakley, 2005, s. 420).

GFA zavádí nový způsob rozhodování, tzv. hlasování napříč komunitami (cross-community voting). Rozdělení důležitých funkcí¹³ odpovídá zastoupení stran ve Shromáždění. Rovnovážné zastoupení dvou hlavních politických táborů ve Shromáždění bylo podmínkou pro to, aby mohla fungovat devoluce (Coakley, 2005, s. 420). Důležitým mechanismem, který má zaručit spravedlivé rozložení sil, je povinnost jeho členů na prvním zasedání určit si svou příslušnost k unionistům, nacionalistům či se přiřadit ke skupině „jiní“. Toto rozdělení se stalo předmětem kritiky kvůli tomu, že místo, aby nová pravidla sjednocovala, odlišné identity poslanců jsou tímto zdůrazněny (Dixon, 2008, s. 265). Při hlasování o klíčových otázkách se používají dva speciální hlasovací postupy: *souběžný souhlas* (parallel consent)¹⁴ a *vážená většina* (weighted majority)¹⁵. Mezi rozhodnutí, která podléhají těmto způsobům hlasování, patří „volba předsedy Shromáždění, premiéra a zástupce premiéra, trvalé příkazy a rozpočet“ (The Agreement, 1998). GFA zavádí rovněž tzv. „petition of concern“¹⁶.

Shromáždění náleží pravomoci v oblastech, na které se vztahuje devoluce. Při některých rozhodnutích potřebuje souhlas státního sekretáře a schválení Westminsterským parlamentem. Zákonodárna iniciativa je přiznána jednotlivým členům, výboru či ministrovi (The Agreement, 1998). GFA zakládá tzv. „Občanské fórum“ (Civic Forum), které je poradním orgánem v otázkách sociálních, ekonomických a kulturních. Skládá se ze „zástupců obchodu, odborů a dobrovolnických organizací“ (The Agreement, 1998). Jednání tohoto orgánu se účastní i církevní představitelé, což lze považovat za významný krok v začleňování náboženského prvku do veřejného života (Ganiel; Dixon, 2008, s. 431). V roce 2002 se ale ukázalo, že Občanské fórum nepracuje, jak má, o jeho zasedání je malý zájem a jeho práce není dostatečně reflektována (Loughlin, 2004, s. 230).

Vláda (Executive) je vedena premiérem (First Minister) a zástupcem premiéra (Deputy First Minister). Představují „rovnoprávnou vládu dvou osob“, legitimitu odvozují od většinového souhlasu členů Shromáždění (Wilford, 2008, s. 70). O’Leary

¹³ Např. předsednictví ve výborech, obsazování ministerských postů a členství ve výborech.

¹⁴ Při *souběžném souhlasu* musí návrh schválit většina unionistů i většina nacionalistů.

¹⁵ Při hlasování *váženou většinou* je pro přijetí nutná 60% podpora členů Shromáždění, kteří musejí představovat zároveň 40 % unionistů a 40 % nacionalistů.

¹⁶ Umožňuje minimálně 30 poslancům podat žádost, aby se o projednávaném návrhu hlasovalo pomocí souběžného souhlasu či vážené většiny (Dixon, 2008, s. 265)

jejich vzájemný vztah označuje „duálním premiérstvím“ (O’Leary, 2001, s. 354). Musejí být společně zvoleni napříč oběma komunitami, zbývajících maximálně 10 členů vlády¹⁷ je jmenováno na základě d’Hondtovy metody, a to v závislosti na zastoupení strany ve Shromáždění. Podmínkou je, aby ve vládě byly přítomny všechny strany, které uspěly ve volbách. Premiér a zástupce premiéra předsedají Výkonnému výboru (Executive Committee), který dává prostor pro debatu ohledně témat překračujících rámec jednoho rezortu a schvaluje rozpočet. Před nástupem do výkonu funkce musejí všichni členové vlády složit slavnostní slib (Pledge of Office) (The Agreement, 1998).

1.2.2 Vztahy mezi Severním Irskem a Irskou republikou

Severojižní ministerská rada (North-South Ministerial Council) představuje severojižní dimenzi řešení konfliktu a je odpovědná národním parlamentům. Je zřízena s cílem „rozvíjet konzultace, spolupráci a akci na Irském ostrově“ (The Agreement, 1998, s. 14). Její rozhodovací pravomoc je podmíněna oboustrannou shodou. Rada může zasedat v trojí podobě. Zasedání na nejvyšší úrovni se koná dvakrát do roka, Severní Irsko zastupuje premiér a jeho zástupce, Irskou republiku Taoiseach. Zvláštní oblastní zasedání probíhají pravidelně a účastní se jich jednotliví ministři. Institucionální otázky a ty, které překračují rámec jednoho ministerstva, se řeší na příslušných zasedáních. Rada má za úkol spolupracovat v oblastech s přenesenou odpovědností, zabývá se také realizací evropských politik a programů EU. Nejčastější formát schůzek je sektorové zasedání (Coakley, 2005). Pro oblasti spadající pod společnou pravomoc obou částí ostrova, kam spadá doprava, zemědělství, vzdělávání, zdraví, životní prostředí a cestovní ruch, je zřízeno šest implementačních těles, kterými jsou plavební cesty, potravinová bezpečnost, rozvoj obchodu, programy EU, jazyková, zemědělská a námořní otázka (Loughlin, 2004, s. 186).

¹⁷ Stranám je dána možnost vybrat si ministerstvo, které chtějí spravovat (Coakley, 2005, s. 420).

1.2.3 Vztahy mezi Irskou republikou a Velkou Británií

Britsko-irská mezivládní konference (British-Irish Intergovernmental Conference) ztělesňuje východozápadní dimenzi. Skládá se z Anglo-irské mezivládní rady a Mezivládní konference, které vznikly v roce 1985 na základě *Anglo-irské dohody*. Konference má „napomáhat bilaterální spolupráci na všech úrovních ve všech otázkách společných zájmů spadajících do kompetencí britské a irské vlády“ (The Agreement, 1998). Zasedání probíhá jako summit, kde jsou přítomni předsedové britské a irské vlády, jinak vlády zastupují jednotliví ministři, případně se konferencí účastní jejich poradci. Rozhodování je založeno na shodě mezi oběma vládami. Kromě toho se konference pravidelně schází kvůli otázkám týkajících se oblastí, které nebyly přeneseny na severoirskou samosprávu, těmto zasedáním předsedají ministr zahraničních věcí a státní sekretář pro Severní Irsko. Práce konference se soustředí především na bezpečnostní otázky, stejně jako oblasti „práv, spravedlnosti, vězňů a policie v Severním Irsku“ (The Agreement, 1998). Jednání se účastní i severoirští zástupci. V přidruženém společném britsko-irském sekretariátu v Belfastu pracují civilní zaměstnanci těchto zemí (Coakley, 2005, s. 424).

Britsko-irská rada (British-Irish Council) vznikla za účelem „podpořit harmonické a vzájemně prospěšné rozvíjení vztahů mezi obyvateli obou ostrovů“ (The Agreement, 1998). Členy této rady jsou zástupci britské a irské vlády, zástupci tři decentralizovaných historických zemí Spojeného království¹⁸ a zastoupení zde mají i tři královská území¹⁹ (Coakley, 2005, s. 423). Stejně jako Severojižní ministerská rada i tato rada se schází v trojím složení. Členové obou rad se zavazují „vyměňovat si informace, diskutovat, konzultovat a vyvíjet veškeré úsilí pro dosažení shody na spolupráci týkající se společných zájmů v rámci pravomocí příslušných administrativ“ (The Agreement). Mezi témata, která přísluší do kompetence této rady, patří doprava, zemědělství, životní prostředí, kultura, zdraví, vzdělání a záležitosti týkající se EU. Hlavním rozhodovacím mechanismem je konsensus, o společných politikách a společných akcích musí rozhodnout souhlasně všichni členové. Pomocným orgánem je Sekretariát (The Agreement, 1998). V oblasti zemědělství, vzdělání, životního prostředí, zdraví, cestovního ruchu a dopravy britská a irská vláda pracují

¹⁸ Zástupci Severního Irska, Skotska a Walesu.

¹⁹ Ostrov Man a Channel Islands, kam patří ostrovy Jersey a Guernsey.

každá zvlášť, nicméně preferují spolupráci. Ta se ale nerozvíjí rovnoměrně, zatímco se daří spolupracovat např. v oblasti cestovního ruchu, spolupráce vážne v oblasti dopravy (Coakley, 2005, s. 423). Britsko-irská rada je pouze poradním orgánem, účast v něm není povinná (Loughlin, 2004, s. 187).

1.3 Role Irské republiky, Velké Británie a USA při mírovém procesu

Když byl Irsko v roce 1920 rozdělen, při čemž jižní část ostrova získala samostatnost a severní část zůstala součástí Velké Británie, bylo to považováno jak v Británii, tak v Irské republice za dočasné řešení, které povede buď ke sjednocení celého ostrova pod jeden Irský stát, nebo opětovným připojením k unii (Dixon, 2008, s. 321).

1.3.1 Velká Británie

Britové se snažili ze všeho nejvíc stabilizovat provincii dohodou mezi umírněnými skupinami, ukončit násilí a dovést polovojevské skupiny k transformaci umožňující jejich případnou účast na mírovém procesu (Dixon, 2008, s. 275). Potřebovali v Severním Irsku „dosáhnout ‘rovnováhy’ mezi unionisty a republikány“ (Dixon, 2008, s. 324). Proto se snažily vyhovět oběma komunitám, ale takovým způsobem, aby si proti sobě nepoštvali ani jednu z nich. Hlavní tíha odpovědnosti přitom ležela jen na Londýnu (Dixon, 2008, s. 329). Blair postavil svou politiku v Severním Irsku na principu souhlasu (principle of consent), který byl rovněž začleněn do GFA, podle něhož změna statusu provincie závisela na souhlasu irského lidu v referendu (Wilford, 2008, s. 69).

Do dění v Severním Irsku významně zasáhlo vítězství New Labour ve volbách v květnu 1997. Očekávala se změna orientace britské politiky po mnoha letech vlády Konzervativců, která měla mít důsledky i pro Severní Irsko, jelikož labouristé se netajili tím, že jsou nakloněni případnému sjednocení ostrova. Nakonec ale překvapivě

sledovali stejnou politiku jako konzervativci. Britský premiér Tony Blair se stal jednou z klíčových postav všestranných rozhovorů. Úspěšné dokončení procesu, které je považováno za Blairův největší úspěch, navíc přišlo ve vhodnou chvíli na sklonku jeho premiérské kariéry (Dixon, 2008, s. 316). Labouristická vláda se postavila k severoirské otázce pragmaticky, byla připravena nabídnout unionistům určité ústavní záruky a republikánům ústupky, které přivedly IRA k vyhlášení klidu zbraní (Dixon, 2008, s. 262-263).

1.3.2 Irská republika

Catherine O'Donnell je přesvědčena role irské vlády se neomezovala pouze na anglo-irskou spolupráci, jak bylo častokrát nesprávně interpretováno, ale byla daleko významnější. Irská republika se v počáteční fázi mírového procesu angažovala především v pannacionalistickém hnutí. S nástupem Alberta Reynoldse na post irského premiéra v roce 1992 se stalo hlavním záměrem nové vlády vyhlášení trvalého klidu zbraní IRA, v ten samý rok začala irská vláda jednat se Sinn Féin. Klíčovou postavou při vyjednávání byl Martin Mansergh, Reynoldsův poradce pro Severní Irsko. Vládě a především vládnoucí straně Fianna Fáil se podařilo dojít se severoirskými nacionalisty ke konsensu (O'Donnell, 2007, s. 237). Jakmile byl zajištěn klid zbraní, irská vláda usilovala o to, aby se Sinn Féin mohla účastnit jednání, neboť na řešení konfliktu byla nutná participace všech klíčových stran, včetně IRA a unionistických paramilitaristů. Tím, že se irská vláda orientovala na nacionalistický tábor, se zhoršily její vztahy s britskou vládou i s unionisty, kteří jí vyčítali jednostrannost (O'Donnell, 2007).

Jan Frank naopak tvrdí, že „ze všech zastánců práv katolíků v Ulsteru přispěla k výsledku z roku 1998 nejméně Irská republika“ (Frank, 2006, s. 212). Po dlouhé roky se spíš distancovala od dění v Severním Irsku, jednak se nechtěla plést do vnitřních problémů britské vlády, jednak nebyla ochotna kvůli boji za sjednocení ostrova ohrozit pořádek v republice. Její výraznější angažmá od 80. let na straně nacionalistů jim bylo oporou pro jednání s britskou vládou a unionisty (Frank, 2006, s. 213).

Když se v roce 1997 stal novým Taoiseachem Bertie Ahern, změnil se i přístup Irské republiky k severoirskému mírovému procesu. Cílem bylo dodržet závazky

vyplývající z pannacionalistického hnutí, zároveň ale dohodnout se s unionisty. Hnutí tím bylo odsouzeno k rozpadu. Teprve když Sinn Féin byla na konci roku 1997 vpuštěna do jednání s ostatními stranami, lze hovořit o společné britsko-irské iniciativě posunout mírový proces kupředu. Irská vláda byla dlouhodobě kritizována za shovívavý postoj k IRA a za sporné Články 2 a 3 Irské ústavy. V posledních letech začala Fianna Fáil zastávat tvrdší postoj vůči Sinn Féin a ohradila se proti pouhému částečnému odzbrojení IRA. Reagovala tak na úspěch Sinn Féin v místních volbách v Irské republice v červenci 2004, který ohrožoval její vlastní pozici (O'Donnell, 2007).

1.3.3 USA

Spojené státy americké byly v širším kontextu považovány za součást „pan-nacionalistické fronty“. Britská vláda proto chtěla, aby americká administrativa zatlačila na Sinn Féin v otázce odzbrojení IRA (Dixon, 2008, s. 250). Důležitost americké přítomnosti při mírovém procesu je spíše přeceňována (Dixon, 2008, s. 336). Američané do mírového procesu významněji zasáhli v roli mezinárodních nezávislých činitelů. Jedná se zejména o odzbrojovací komisi, v čele s americkým senátorem Georgem Mitchellem. Její závěry sice nebyly závazné, přesto byly zohledněny. Zpráva, vydaná 24. ledna 1996, konstatovala, že k odzbrojení polovojenských organizací nedojde před všestrannými rozhovory. Zároveň ale uváděla, že u těchto organizací je patrné odhodlání vzdát se svých zbraní. Navrhovala, aby odzbrojení začalo spíše než před či po zahájení rozhovorů během nich. Všechny jednající strany se zavázaly k respektování tzv. „Mitchellových principů demokracie a nenásilí“²⁰ (Dixon, 2008, s. 255). Podruhé byl G. Mitchell povolán v roce 1999²¹, aby prošetřil, zda se daří implementovat GFA, v okamžiku, kdy strany nebyly dlouho schopny sestavit vládu (Loughlin, 2004, s. 203). Jeho závěrečná zpráva napomohla prvním obnově devoluce (Dixon, 2008, s. 295).

²⁰ Zahnují šest závazků: „používat pouze demokratické a pokojné prostředky při řešení politických otázek, usilovat o úplné odzbrojení všech polovojenských organizací, nechat průběh odzbrojení kontrolovat nezávislou komisí, odmítat použití síly nebo hrozbu jejího použití při všestranných rozhovorech, dodržovat všestrannou dohodu a pozměnit její znění pouze za použití demokratických a pokojných prostředků, naléhat na ukončení násilných akcí a účinně jim bránit“ (Bew; Frampton; Gurruchaga, 2009, s. 135).

²¹ Komise zasedala od 6. září do 18. listopadu 1999 (Dixon, 2008, s. 295).

2. Politický vývoj (1998 – 2008)

2.1 Volby v Severním Irsku

2.1.1 První vláda po podpisu GFA

V červnu 1998 se konaly volby do Shromáždění, ve kterých UUP zaznamenala nejhorší volební výsledek ve své historii (nebereme-li v úvahu volby do evropského parlamentu²²), umístila se na druhém místě v počtu prvních preferenčních hlasů za SDLP, obsadila 28 křesel ve Shromáždění, spojila se proto s PUP, aby měla většinu 30 křesel. Strany vyjadřující se proti GFA získaly dohromady 28 křesel (20 DUP, 5 UKUP a 3 křesla Nezávislí unionisté), k zablokování Shromáždění potřebovaly jen o tři hlasy víc. Alliance Party obsadila 6 křesel a Women's Coalition 2 křesla. Nacionalistické strany získaly dohromady 42 křesel: SDLP – 24 a Sinn Féin – 18 křesel (Dixon, 2008, 273).

Povolební vyjednávání komplikovalo neodzbrojení IRA. Závěry Mitchellovy zprávy zmírnily napětí mezi stranami, následně 29. listopadu 1999 sestavily UUP, SDLP, Sinn Féin a DUP vládu v čele s premiérem Davidem Trimblem (UUP) a zástupcem premiéra Seamusem Mallonem (SDLP). UUP a SDLP v ní měly tři ministry, radikální strany po dvou (Dixon, 2008, s. 296). Sestavení vlády předcházely debaty ohledně počtu jejích členů²³, nakonec byl přijat návrh SDLP na vznik 10 ministerstev, každá strana získala díky d'Hondtově metodě minimálně dvě ministerstva a dvanáctičlenná vláda tak zajistila rovnovážný počet unionistických a nacionalistických zástupců. Každé ministerstvo bylo ve výlučné pravomoci dané strany v době mandátu Severoirského shromáždění. Strany měly samy zájem na účasti ve vládě, jiná alternativa byla jen těžko představitelná, proto Trimble nazval vládu „povinnou koalici“ (Wilford, 2008, s. 71). Ostatní strany sledovaly s rozpaky, že Sinn Féin získala dvě důležitá ministerstva (zdravotnictví a školství). DUP s ní odmítala sedět ve vládě, obsadila sice

²² Volby do Evropského parlamentu v červnu 1999 skončily pro UUP ziskem 17,6 %, umístila se až na čtvrtém místě za Sinn Féin (Loughlin, 2004, s. 202).

²³ GFA přesný počet neurčovala.

dvě ministerská křesla, ale neúčastnila se ani jednání kabinetu, ani zasedání Severojižní ministerské rady, ostatní strany jí na oplátku zablokovaly přístup do Britsko-irské rady. DUP se chovala zároveň jako „vládnoucí a opoziční strana“ (Wilford, 2008, s. 71). Svým chováním zdržovala činnost vlády při klíčovém projednávání rozpočtu a vládního programu. Začátky spoluprády byly velmi komplikované. Objevily se problémy i mezi premiérem a jeho zástupcem, Trimble vyčítal Mallonovi jeho přílišnou stranickost. Vláda nepracovala nijak zvlášť efektivně, ale „podařilo se jí asi tolik, kolik se dalo očekávat za tak složitých podmínek“ (Wilford, 2008, s. 74). Vytvořila např. post Komisaře pro děti, pokročila v oblasti veřejného zdraví, regionálního rozvoje, dopravy²⁴ a zemědělství, zavedla bezplatnou dopravu pro důchodce a bezplatné ošetřování (Wilford, 2008, s. 74).

2.1.2 Krize systému sdílení moci

V červnu 2001 se konaly volby do Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království, ve kterých dopadla UUP ještě hůř než v předchozích volbách, DUP jí sebrala tři křesla. Další významnou změnou bylo vítězství Sinn Féin, která se stala vedoucí nacionalistickou stranou, když k velkému překvapení porazila SDLP a získala dvě křesla (Dixon, 2008, s. 298).

Dne 1. července 2001 premiér Trimble rezignoval v reakci na nesplnění požadavků ohledně odzbrojení IRA. Automaticky s ním rezignoval i jeho zástupce. Mallon se vzdal další kandidatury ve prospěch Marka Durkana, který usedl do čela obnovené vlády spolu s Trimblem v listopadu 2001 (Wilford, 2008, s. 73). Při hlasování o postu premiéra by nezískal Trimble většinovou podporu, jelikož dva poslanci za UUP mu odmítli dát svůj hlas, proto se dva poslanci za Alliance Party na den přidali k unionistickému táboru (Loughlin 2004, s. 221). V lednu 2002 Trimble opět pohrozil svým odchodem a odchodem ministrů za UUP z vlády, pokud republikáni jasně neprokážou, že skoncovali jednou pro vždy s násilím. K rezignaci unionistických ministrů a k pozastavení devoluce došlo 14. října po tzv. skandálu Stormontgate²⁵

²⁴ Infrastruktura byla zlepšena díky programu RRI ('Reinvestment and Reform' Initiative).

²⁵ PSNI provedla 4. října zátah na představitele Sinn Féin ve Stormontu kvůli údajným špionážím republikánů v britské a irské vládě, které se nakonec neprokázaly.

(Dixon, 2008, s. 301). Politická scéna se potácela v krizi. Ústupky vůči polovojenským organizacím nesplňovaly svůj účel²⁶ a navíc byly prokazatelně „morálně špatné“. Politické strany a vyjednavači Velkopáteční dohody v očích obyvatel ztráceli na důvěryhodnosti. V případě nových voleb existovala reálná šance, že by se v nich výrazně prosadily antagonistické strany, proto se umírněné strany a britská vláda snažily datum konání voleb oddálit (Dixon, 2008, s. 301).

Nejzazší termín pro volby do Shromáždění byl stanoven na 29. května 2003. Britská vláda je později znovu odložila až na podzimní termín (Dixon, 2008, s. 302). Volby se nakonec uskutečnily 26. listopadu 2003 a skončily úspěchem antagonistických stran²⁷. Tímto se potvrdil příklon voličů ke stranám zastávajícím tvrdou linii, podle některých tyto volby demonstrovaly nesouhlas voličů s Velkopáteční dohodou (Šlosarčík, 2007, s. 246).

2.1.3 Na cestě k dohodě DUP a Sinn Féin

Po volbách následovala nekonečná jednání o sestavení nové vlády. 8. prosince 2004 britská a irská vláda zveřejnily návrh spolupráce Sinn Féin a DUP. Podle Blaira byla jedinou překážkou IRA a její odmítání transparentního odzbrojení, po kterém volali unionisté. Obě vlády se shodly na nutnosti dozoru nad odzbrojením IRA. Dokonce žádali detailní záznamy, jak se IRA zbavuje svých zbraní. Na oplátku Sinn Féin vyžadovala propuštění některých svých vězňů a přijetí zákona, který by umožnil severoirským politikům kandidovat do irského parlamentu (Dixon, 2008, s. 307). Státní sekretář Hain a irský ministr spravedlnosti Michael McDowell tlačili na DUP, aby se Sinn Féin podepsala dohodu, která by byla východiskem z patové situace a umožnila by historicky první sdílení moci mezi těmito dvěma stranami (proto je přezdívána „mother of all deals“), v prosinci ale dohoda ztroskotala (Dixon, 2008). Zdálo se, že ještě

²⁶ Přestože irská a britská vláda trvaly na odzbrojení paramilitaristů, byly ochotny slevit ze svých požadavků na odzbrojení, aby zachránily jednání mezi stranami (Loughlin 2004, s. 219).

²⁷ Sinn Féin získala o 5,9 % víc hlasů než minule, celkem 23,5 %, polepšila si o 6 křesel, zatímco SDLP přišla o 6 křesel a dosáhla jen 17 %. DUP volilo o 7,5 % voličů víc, získalo 25,6 % znamenalo nárůst o 10 křesel, což jí vyneslo 33 členů ve Shromáždění a stala se stranou s největším počtem severoirských zástupců ve Westminsteru, UUP obdržela s volebním výsledkem 22,7 % o 1,4 % hlasů navíc. Strany středu, Women's Coalition a PUP utrpěly ztrátu, zatímco Alliance Party si udržela stejný počet křesel (Dixon, 2008, s. 303).

nedozrál čas na tak výraznou změnu postoje Sinn Féin a DUP (Ganiel; Dixon, 2008, s. 427).

Výsledky voleb do Westminsterského parlamentu a místních voleb v roce 2005 byly potvrzením trendu z předchozích let, i tentokrát zvítězily na úkor umírněných stran Sinn Féin a DUP. Vítězem Westminsterských voleb s 34 % hlasů byla DUP, což znamenalo 4 křesla navíc oproti volbám v roce 2001, 30 % prvních preferenčních hlasů získala v místních volbách. Tento nárůst je přisuzován Jeffreyemu Donaldsonovi a dalším přeběhlíkům z UUP. UUP zaznamenala svůj vůbec nejhorší výsledek, Trimble rezignoval na post vůdce strany a místo něj se stal novým šéfem UUP Sir Reg Empey (Dixon, 2008, s. 308).

Shromáždění vzešlé z voleb v listopadu 2003 se sešlo až 15. května 2006. Státní sekretář Peter Hain zřídil 14člennou *Komisi pro přípravu vlády* ('Preparation for Government Committee'). Kvůli neshodě ohledně personálního obsazení komise, Hain určil dva rotující předsedy – za Sinn Féin Francieho Molloye a za DUP Jima Wellse. Později se z Komise pro přípravu vlády stala *Komise pro vládní program* ('Programme for Government Committee') (Wilford, 2008, s. 86).

Opravdový posun přinesly až poslední parlamentní volby v mnou zkoumaném období, ovlivněné Dohodou ze St Andrews, které se konaly v roce 2007 a skončily nejvýraznějším vítězstvím DUP a Sinn Féin. Pro UUP a SDLP byly naopak největším propadákem, poměrně dobře si vedla Alliance Party²⁸ (Dixon, 2008, s. 313). Do Stormontu byl zvolen také jeden poslanec za Stranu zelených, jeden za Pokrokovou unionistickou stranu (PUP) a jeden nezávislý poslanec (Kneblová, 2007, s. 216). Měsíc po volbách se podařilo najít kompromis mezi DUP a Sinn Féin, Londýn obnovil devoluci a premiérem byl zvolen Ian Paisley, zástupcem premiéra Martin McGuinness. Tito zastánci tvrdé linie na opačných pólech, kteří odmítli 1. pokus o devoluci a mírový proces v letech 1972-74, byli nakonec ochotni spolu řídit zemi (Dixon, 2008, s. 304).

²⁸ Ziskem 30,1 % hlasů obsadila DUP 36 křesel a stala se opět celkovým vítězem voleb, na druhém místě byla Sinn Féin s 26,2 %, které jí vynesly 28 mandátů, UUP klesla s 14,9 % hlasů na třetí místo a poslední místo mezi klíčovými stranami obsadila SDLP, která ve volbách získala 15,9 % hlasů, což znamená 16 křesel v Severoirském shromáždění (Kneblová, 2007, s. 215).

Vládu vytvořili čtyři ministři za DUP, tři za Sinn Féin, dva za UUP a jeden ministr z SDLP (Kneblová, 2007, s. 216).

2.2 Devoluce

Severní Irsko je specifickým případem devoluce v rámci Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, v porovnání se Skotskem a Walesem dosáhlo vyšší úrovně devoluce vzhledem k tomu, že přenesení moci bylo spojeno s hlubší transformací (Gordon, 2009, s. 230-231).

2.2.1 Funkce státního sekretáře pro Severní Irsko

Funkce státního sekretáře (Secretary of State for Northern Ireland) byla poprvé přidělena v roce 1964 Jamesovi Callaghanovi. Z textu GFA vyplývají jeho pravomoci: zastupuje Severní Irsko a hájí jeho zájmy v britském kabinetu, na pozvání Shromáždění se může účastnit zasedání, nese zodpovědnost za záležitosti, které nejsou přeneseny do kompetencí Shromáždění, musí konzultovat svoje kroky se Shromážděním a severoirskými ministry a schvaluje rozhodnutí Shromáždění, která následně předkládá Westminsterskému parlamentu. Tomu náleží pravomoci v těch oblastech, které nebyly přeneseny na Severní Irsko, odpovídá za dodržování mezinárodních závazků, které se týkají celé unie, a dohlíží nad prací státního sekretáře (The Agreement, 1998). Úspěšnost státního sekretáře v minulosti hodně závisela na jeho vztahu ke komunitám. Uchovat si nestrannost nebylo jednoduché. Neutrálním postojem si státní sekretář vysloužil větší důvěru a tím pádem mohl lépe fungovat jako zprostředkovatel (Dixon, 2006, s. 114).

Od podpisu GFA do roku 2008 se vystříдалo celkem 6 státních sekretářů. Mo Mowlam (1997 – 1999) byla přítomna zrodu Velkopáteční dohody. Unionisté jí vyčítali přílišnou náklonnost vůči druhé straně. Blair ji vytlačil do pozadí, když se aktivně zapojil především do konečné fáze rozhovorů před podpisem GFA (Loughlin, 2004, s. 183). Peter Mandelson (1999 – 2001) převzal funkci 11. října 1999, prokázal větší

statečnost, když odmítl dělat na příkaz Blaira další ústupky nacionalistům a republikánům (Dixon, 2008, s. 295). John Reid (2001 – 2002) nastoupil do úřadu 24. ledna 2001, byl to historicky první katolík jmenovaný na tento post. Paul Murphy²⁹ (2002 – 2005) byl druhým katolickým státním sekretářem, nastoupil v říjnu 2002. Jeho snahou bylo znovu zavést devoluci a uspořádat 1. května 2003 volby do Shromáždění (Dixon, 2008, s. 302). Stal se široce respektovanou osobou (Dixon, 2006, s. 116). V květnu 2005 ho překvapivě vystřídal Peter Hain, pravděpodobně nejkontroverznější státní sekretář, který působil zároveň ve stejné funkci pro Skotsko (Dixon, 2006, s. 114). Je o něm známé, že od poloviny 70. let do poloviny 90. let horlivě podporoval stažení Velké Británie ze Severního Irska (Dixon, 2006, s. 114). Rozruch vyvolal, když se zjistilo, že jeho jménem přišel pozdrav na sjezd strany Sinn Féin šest měsíců po incidentu v Canary Wharf v březnu 1996³⁰. Tuto zprávu nikdy zcela nepotvrdil, ani nevyvrátil. Hain důrazně trval na tom, aby unionisté přistoupili na sdílení moci se Sinn Féin. Oporou v tomto postoji mu byl irský ministr spravedlnosti Michael McDowell, oba se ze všech sil snažili přimět zneprátelené strany k podpisu „mother of all deals“ (Dixon, 2008, s. 309). Tito politici jsou zároveň výjimkou ve svých stranických řadách, neboť stejně jako Peter Hain nezastával 'pan-unionismus' Velké Británie v severoirské otázce, McDowell nesdílel 'pannationalismus' Irské republiky (Dixon, 2006, s. 134). Dixon je přesvědčen, že Peter Hain byl „nejvíce stranickým ze všech státních sekretářů, kteří kdy byli jmenováni“ (Dixon, 2006, s. 132). Hain zastával stejné postoje jako republikánský tábor: vyzýval ke stažení Britů ze Severního Irska, odmítal Anglo-irskou dohodu a vyčítal britské vládě, že reagovala vlažně na vyhlášení klidu zbraní v roce 1994 (Dixon, 2006, s. 133).

2.2.2 Devoluce do podpisu Dohody ze St Andrews

S přenesením moci na Severní Irsko 2. prosince 1999 byla zahájena devoluce. Zároveň byly upraveny Čl. 2 a 3 Irské ústavy. 13. prosince 1999 proběhlo první setkání Severojižní ministerské rady v jejím sídle v Armaghu³¹, o pár dní později, 17. prosince, se sešly i Britsko-irská rada a Mezivládní konference v Londýně. Aby Blair odvrátil

²⁹ Murphy se účastnil vyjednávání Velkopáteční dohody (Laughlin, 2004, s. 237).

³⁰ Do kauzy byli zapleteni i jeho čtyři straničtí kolegové.

³¹ Stálý sekretariát sice sídlí v Armaghu, ale rada zasedá na různých místech

demisi premiéra, 11. února 2000 byl nucen pozastavit devoluci a přerušit činnost vlády³². Zákon o Severním Irsku z roku 2000 odložil činnost Shromáždění, funkce premiéra a zástupce premiéra ale zůstaly beze změn, aby se zabránilo novým volbám, ve kterých by podle předpokladů oslabily umírněné strany (Dixon, 2008, s. 297). Od 11. února do 29. května 2000 byla obnovena přímá vláda z Londýna (Coakley, 2005, s. 420).

V květnu 2001 Trimble podmínil svoje setrvání v úřadu odzbrojením IRA, jinak byl připraven 1. července rezignovat. Byl to zřejmě taktický krok vzhledem k nadcházejícím všeobecným volbám do Westminsterského parlamentu v červnu 2001 (Dixon, 2008, 298). 10. srpna a 21. září 2001 britská vláda pozastavila devoluci ještě dvakrát krátkodobě³³ (Coakley, 2005, s. 421). 14. října 2002 byla devoluce pozastavena už počtvrté, tentokrát na dobu neurčitou (Coakley, 2005, s. 420). Všechny strany ochotné jednat přijaly toto rozhodnutí nerady, naopak lojalistické polovojskové jednotky a DUP vítaly krach spolupráce a věřily, že tímto krokem budou moci unionisté v budoucnu získat větší převahu (Loughlin, 2004, s. 234). Po přerušení devoluce se strany z neúspěchu vzájemně obviňovaly, nepřátelská atmosféra svědčila o hlubší krizi (Loughlin, 2004, s. 235).

UUP a Sinn Féin chtěly 21. října 2003 společně obnovit devoluci, ale v cestě opět stála otázka odzbrojení. Chyběly dostatečné známky odzbrojení IRA, kvůli kterým se Trimblovi nepodařilo získat podporu své strany (Dixon, 2008, s. 303). Aby udržely kontinuitu vývoje, Britsko-irská rada a implementační orgány pracovaly i po přerušení devoluce, Severojižní ministerská rada ale svou činnost zastavila (Coakley, 2005, s. 426). Teprve konečné odzbrojení IRA v roce 2005 otevřelo prostor pro jednání mezi Sinn Féin a DUP. Strany ještě musely dořešit kriminalitu IRA a problematickou reformu policie a trestního soudnictví (Wilford, 2008, s. 80).

³² První období devoluce po podpisu Velkopáteční dohody trvalo podle Dixona od 2. prosince 1999 do 11. února 2000 (Dixon, 2008, s. 297), Wilford končí první pokus až 14. října 2002 (Wilford, 2008, s. 67).

³³ Velkopáteční dohoda určila, že vládní vedení musí být zvoleno do šesti týdnů po volbách, jelikož se strany nebyly schopny dohodnout v požadované lhůtě, britská vláda devoluci a činnost Stormontu na jeden den pozastavila, aby se od následujícího dne počítala nová lhůta na zvolení premiéra a jeho zástupce (Šlosarčík, 2007, s. 246).

2.2.3 Dohoda ze St Andrews

Dne 13. října 2006 byla uzavřena Dohoda ze St Andrews po jednáních ve skotském městě St Andrews. Podle Dixona právě výběr místa konání schůzky je symbolický, vzhledem k tomu, že severoirský konflikt je z historického pohledu vlastně sporem mezi původními irskými obyvateli katolického vyznání a protestantskými přistěhovalci z Anglie a především ze Skotska (Dixon, 2008).

Rick Wilford vidí hlavní rozdíl mezi Dohodou ze St Andrews a Velkopáteční dohodou v tom, že GFA vznikla na základě jednání hlavních reprezentantů Severního Irsku, zatímco St Andrews byla dojednána více méně britskou a irskou vládou. Tuto smlouvu definuje jako „dílčí reformu její předchůdkyně z roku 1998, která zůstává základní šablonou pro vládnutí v regionu“ (Wilford, 2008, s. 67). GFA i St Andrews jsou podle něj spíše „ujednáními podmíněnými budoucími událostmi než dohodami, které přinesou konečné řešení problému“ (Wilford, 2008, s. 68).

Tento dokument položil základy ke sdílení moci mezi Sinn Féin a DUP a k následnému obnovení devoluce v roce 2007. DUP si určila za podmínku ukončení teroristických aktivit IRA, schválení policejní reformy a zlepšení právního systému. Sinn Féin žádala především úplnou implementaci GFA, dále přenesení bezpečnostní agendy na provincii a společnou vládu s DUP. Vidíme zde opět odlišný postoj, zatímco DUP odmítala GFA a chtěla ji nahradit Dohodou ze St Andrews, Sinn Féin a SDPL dohodu z 1998 hájily (Dixon, 2008, s. 310-311). DUP mohla Dohodu ze St Andrews považovat za novou dohodu a Sinn Féin za implementaci GFA (Wilford, 2008, s. 68).

Oblast policie a trestního soudnictví měly být přeneseny na Ulster do března 2008, novou vládu už od nynějška nemuselo schvalovat Shromáždění, byl revidován ministerský slib, zavedla se kolektivní výkonná odpovědnost ministrů³⁴, byla zrušena pravomoc britské vlády pozastavit devoluci (tzv. suspenzivní pravomoc), poslanci si už nemohli změnit svoji příslušnost během mandátu, jedině pokud by přešli k jiné straně.

³⁴ Důraz na kolektivní odpovědnost se projevil v zavedení možnosti, aby tři ministři navrhli hlasování napříč komunitami u rozhodnutí, kde by se jim nepodařilo najít shodu. Dále třicet členů Shromáždění může vrátit zpět vládě „důležité ministerské rozhodnutí“. Tato opatření mohou být vysvětlována jako způsob, kterým lze blokovat přijetí určitých rozhodnutí, nebo jako prostředek k udržení systému brzd a protivah (Wilford, 2008, s. 83).

Britská vláda se zavázala řešit otázku sociálního vyloučení, zřídit stálý post komisaře pro oběti a fórum zabývající se lidskými právy, vydat *Zákon o rovném zacházení* (Single Equality Act) a *Zákon o irském jazyce* (Irish Language Act) a podporovat ulsterskou skotštinu, zrušit rovnoměrný nábor unionistů a nacionalistů do PSNI, v okamžiku, kdy 30 % zaměstnanců budou tvořit katolíci, rozšířit působnost Human Rights Commission, umožnit zaměstnávání občanů EU ve státní správě, věnovat se složité otázce začleňování vězňů do běžného života a řešit v neposlední řadě i pořádání pochodů (Dixon, 2008, s. 312). Dohoda nakonec nebyla předložena občanům v referendu, jak se původně předpokládalo, možná z obavy, že by získala výrazně menší podporu než GFA (Dixon, 2008, s. 313).

Sinn Féin a DUP spolu přímo nejednaly, ani neschválily dohodu, ale pouze oznámily svoje kandidáty na post premiéra a zástupce premiéra. Přejít k devoluci zkomplikovala silná opozice uvnitř DUP. K přenesení pravomocí na severoirskou vládu došlo po volbách v květnu 2007 (Dixon, 2008, s. 315).

2.3 Severoirský stranický systém

Všeobecné volby 1885-1886 položily základy rozdělení podle náboženského a národního principu, které funguje dodnes. Období na počátku 20. století (1885-1921) bylo klíčové pro formování „konfesijního a unionisticko/nacionalistického charakteru politiky v Severním Irsku (Walker, 2007, s. 106). E. Kneblová uvádí dva mezníky ve vývoji severoirského stranického systému, rok 1998, ve kterém došlo k prvním volbám do obnoveného Shromáždění po podepsání Velkopáteční dohody, a rok 2003, kdy ve volbách zvítězila DUP a nechala za sebou i dlouhodobě nejsilnější stranu UUP (Strmiska, 2005, s. 101-102).

2.3.1 Charakteristika stranického systému

Ruohomäki používá v politickém slova smyslu pro označení dvou komunit termíny unionisté - nacionalisté, zatímco v souvislosti s kulturními rysy a tradicemi

názvy protestanti - katolíci. Unionistický tábor se dále dělí na umírněné unionisty a radikální lojalisty, do druhé skupiny lze zařadit jak Iana Paisleyho, tak polovojské skupiny UVF, UFF. UUP patří k umírněnému křídlu, zatímco DUP se řadí k lojalistům. Nacionalistický tábor čítá radikálnější odnož republikány a umírněnější konstituční nacionalisty. SDLP je nacionalistická a Sinn Féin republikánská strana (Ruohomäki, 2010, s. 165). Lze hovořit o „bipolaritě“ severoirského stranického systému. Mezi dvěma póly se nachází strany středu, kam řadíme Alliance Party (APNI) a Women's Coalition (NIWC), v severoirském kontextu jsou to strany, které se nehlasí k jedné z komunit, ale orientují se na smíšené voliče (Ruohomäki, 2010).

Maxmilián Strmiska označuje severoirský stranický systém jako „výjimečný, abnormální případ“ v porovnání se stranickou soustavou celého Spojeného království i v rámci typologie regionálních stranických systémů (Strmiska, 2005, s. 94). Mezi tři charakteristiky tohoto systému počítá zaprvé rozdílný stranický systém ve Velké Británii a Severním Irsku, v jehož důsledku nejsou britské strany téměř přítomny v severoirském systému, zadruhé ostře vymezené dva tábory – protestantsko-unionistický (protestantsko-lojalistický) a katolicko-nacionalistický, které dávají vzniknout výrazné polarizaci. Zatřetí, na vývoji stranického systému se podepsalo i střídání období, kdy byla v Severním Irsku zavedena samospráva (devolution) s obdobím přímé britské vlády (direct rule), tento přerušovaný charakter vládnutí podporuje tezi o severoirském systému jakožto regionálním. Strmiska převzal termín³⁵ „etnicky duální stranický systém“ (Strmiska, 2005).

Kromě hlavních politických stran, kterým se budu podrobněji věnovat, najdeme v Severním Irsku několik menších stran, které dosahují výsledků pohybujících se mezi 0,5-5 %, např. Unionistická strana Spojeného království (UKUP), Unionistická strana Severního Irsku (NIUP), Pokroková unionistická strana (PUP), Koalice žen Severního Irsku (NIC), Konzervativní strana a Strana zelených (Šlosarčík, 2007, s. 241). Jako nesouhlasná reakce na sdílení moci DUP se Sinn Féin vznikla v prosinci 2007 pod vedením poslance Jima Allistera nová strana – Traditional Unionist Voice (Dixon, 2008, s. 316).

³⁵ Tento termín použil Paul Mitchell v článku *Party Competition in an Ethnic Dual Party System*.

2.3.2 Unionisté

Unionistům šlo o to, aby Severní Irsko zůstalo součástí unie, i když v ní ve skutečnosti nebyli příliš uznáváni. Jejich vehementní odmítání sjednocení Irska odrazovalo Británii od této myšlenky, které by se jinak nebránila. Během mírového procesu byla patrná nedůvěra unionistů vůči ostatním partnerům, čím víc byla jejich pozice ohrožena, tím víc byli ochotni uchýlit se k násilí. Kromě toho existoval spor mezi lojalistickými polovojenskými organizacemi a umírněnými unionisty, kteří odmítali násilí. (Dixon, 2008, s. 334).

Příčinou toho, že unionisté schválili v referendu GFA jen těsnou většinou, byla jejich obava z toho, co nový ústavní pořádek, do kterého byli zahrnuti i nacionalisté, přinese (Loughlin, 2004, s. 194)³⁶. Po Trimblově podpisu Velkopáteční dohody byli její zastánci pod obrovským tlakem. V opozici proti GFA byla DUP a UKUP. Podle domluvy byli propuštěni vězni, ale IRA neodzbrojila. Unionistů se velmi dotklo, jak je Blair podvedl během kampaně na podporu referenda. O převaze odpůrců GFA vypovídaly výsledky voleb. Když v roce 2003 DUP zvítězila nad UUP v souboji unionistických stran, stala se hlavní stranou reprezentující tuto komunitu, podobný posun pozoroval i nacionalistický tábor (Dixon, 2008, s. 279).

UUP (Ulster Unionist Party)

Moderní historie této strany je spojována s osobností Davida Trimbla³⁷. Od začátku byla jeho pozice uvnitř strany velmi problematická, svědčí o tom kampaň na podporu referenda, volby do Shromáždění i výsledky průzkumů veřejného mínění. Lze říct, že účastníci mírového procesu tuto skutečnost podcenili (Dixon, 2008, s. 285). Dixon označuje za příčinu rozkolu uvnitř UUP její „hyper-demokratičnost“, navíc straně škodilo, že se vnitřní roztržky dostávaly na veřejnost. Situace byla pro Trimbla natolik komplikovaná, že při prvním obnovení devoluce v roce 1999 raději opatřil předem demisi 4 ministrů za UUP, které by použil v případě, že by IRA nedodržela svoje závazky a státní sekretář by nepozastavil devoluci. Podle Dixona to byl „jediný způsob, jakým mohl Trimble získat podporu své strany pro vstup do vlády“ (Dixon,

³⁶ V prosinci 1998 byla udělena Humovi a Trimblovi Nobelova cena míru (Loughlin 2004, s. 201).

³⁷ Tento kontroverzní politik se mimo jiné účastnil roztržky v Drumcree.

2008, s. 296). Složitě postavení vůdců UUP lze demonstrovat i na častém pořádání stranických sjezdů, kde se museli podrobit hlasování o důvěře či obhajovat svoje setrvávání ve vládě se Sinn Féin. Podobně jako SDLP kritizovala marginalizaci své strany radikálnější stranou ve svém táboře, UUP vyčítala DUP, že jí přebrala místo nejsilnější unionistické strany (Dixon, 2008, s. 317).

DUP (Democratic Unionist Party)

Synonymem pro DUP se stal Ian Paisley, kontroverzní osobnost, politik a kazatel. DUP vyčítala UUP, že podpisem GFA „zaprodala“ unii. Když pak sama podepsala Dohodu ze St Andrews, argumentovala tím, že druhá dohoda byla zásadní proměnou první. Při prvních pokusech vytvořit vládu se Sinn Féin DUP kritizovala UUP, že se k tomu propůjčila i bez toho, aby IRA musela předtím odzbrojit, když pak sama začala vládnout se Sinn Féin v roce 2007, trvala na úplném odzbrojení (Dixon, 2008, s. 318).

DUP prošla pravděpodobně nejvýraznější proměnou, původně nesmiřitelná vůči Sinn Féin, nakonec s ní v roce 2007 začala vládnout (Dixon, 2008, s. 344). Její transformaci lze chápat jako pragmatický krok, který vedl k přehodnocení nekompromisních postojů a k oproštění se od přísně náboženských tezí (Ganiel, Dixon, 2005, s. 430). Před vytvořením vlády oficiálně odmítala jakoukoliv spolupráci se Sinn Féin, přesto „existovaly důkazy o tom, že byla strana ochotnější ke kompromisu, než se předpokládalo“ (Ganiel, Dixon, 2008, s. 424). V reakci na vstup DUP do vlády se Sinn Féin vznikla skupina Traditional Unionist Voice, která tento krok odsuzuje (Ganiel, Dixon, 2008, s. 425).

2.3.3 Nacionalisté

Nacionalisté primárně usilují o sjednocení Irského ostrova. Napětí uvnitř jejich tábora nebylo tak markantní jako v případě unionistů, přesto se potýkali s problémy kvůli hrozbě použití násilí polovojenskými organizacemi (Dixon, 2008, s. 292). Republikánské hnutí bylo silně rozštěpené. Zastánci tvrdé linie vyvíjeli tlak na vedení

strany. Zatímco republikánští radikálové měli ve volbách úspěch, lojalisté se zmohli pouze na násilné útoky na katolíky a věnovali se hlavně obchodu s drogami (Loughlin, 2004, s. 215).

SDLP (Social Democratic and Labour Party)

Do roku 2001 byla hlavní stranou reprezentující nacionalisty v Irsku, jinde v Evropě i v USA. Nekompromisně odmítala násilí (Dixon, 2008, s. 335). Stranu vedl během mírového procesu John Hume, kterého ve vedení vystřídal v listopadu 2001 Mark Durkan. Slíbil „bojovnější utkání o nacionalistické hlasy se Sinn Féin“ (Loughlin, 2004, s. 219). Tento postoj odrážel výsledky voleb v roce 2001, kdy SDLP prohrála se Sinn Féin. Aby si SDLP zachránila voličské hlasy, začala svou politiku vést více nacionalistickým směrem a přihlásila se ke sjednocení ostrova, což jí ale příliš nepomohlo (Dixon, 2008, s. 317).

Stejně jako Sinn Féin souhlasila s úplnou implementací GFA. SDLP viděla jako jediná ve Velkopáteční dohodě všelék na severoirský konflikt (Loughlin, 2004, s. 192). Unionisté měli vytvořit vládu se Sinn Féin před odzbrojením, zároveň ale trvala na tom, aby v budoucnosti k odzbrojení došlo (Dixon, 2008, s. 281).

Sinn Féin

Sinn Féin je oficiálně politickým křídlem Irské republikánské armády (IRA). Hlavními tvářemi této strany v době mírového procesu byli Gerry Adams a Martin McGuinness, oba kontroverzní osobnosti, které se netajily svými kontakty s IRA.³⁸ Strana se dlouhodobě potýkala s malou důvěryhodností, podkopávaly ji v očích unionistů i dalších účastníků mírového procesu akce IRA, proto vedení strany potřebovalo přesvědčit zastánce tvrdé linie uvnitř strany, aby se vzdali násilí. Sinn Féin prošla „radikální ideologickou transformací od 80. let, od snahy o sjednocení Irska násilím k neozbrojenému boji a sdílení moci“ (Dixon, 2008, s. 344). Sinn Féin udělala obrovský pokrok, když dokázala uspět ve volbách a prosadila se jako vládní strana (Dixon, 2008, s. 336).

³⁸ O McGuinnessovi se vědělo, že byl významným činitelem IRA (Dixon, 2008, s. 305).

Sinn Féin si vysvětlovala GFA jako cestu ke sjednocení Irska a trvala na doslovném převedení do praxe. Bylo podle ní nemožné, aby došlo k odzbrojení dříve, než bude obnovena devoluce a než budou propuštěni vězňové (Dixon, 2008, s. 280). Proti GFA se stavěli ti, co chtěli pokračovat v ozbrojeném boji (Pokračující IRA a Pravá IRA³⁹) nebo ti, co kritizovali Prozatímní republikánské hnutí. Sinn Féin obviňovali ze zrady republikánského hnutí, protože přijetím GFA skončila „jejich válka“, kapitulovala ve prospěch Británie. CIRA a RIRA se snažily násilnými akcemi nahodit spolupráci mezi komunitami (Dixon, 2008, s. 280).

Britská vláda se v mnoha ohledech chovala k IRA shovívavě, ústupky byly součástí její pragmatické politiky (Dixon, 2008, s. 292), Sinn Féin byla např. čtyřikrát ve vládě, aniž by zcela nebo alespoň částečně odzbrojila⁴⁰. Když se po Westminsterských volbách 2001 dostala Sinn Féin do čela nacionalistického tábora, změnila výrazně i svůj postoj. Veřejně se odvrátila od IRA a souhlasila, že budou zbraně kontrolovány nezávislou inspekcí (Dixon, 2008, s. 298).

³⁹ Pravá IRA založena na podzim 1997 skupinou odštěpenců, kteří odmítli Mitchellovy principy.

⁴⁰ (prosinec 1999–únor 2000), (květen 2000–říjen 2001), (listopad 2001–říjen 2002), (od května 2007-) (Dixon, 2008, s. 279).

3. Dokončení mírového procesu

Velkopáteční dohoda vzešla ze složitých jednání, která byla započata v rámci druhého mírového procesu 1994-1998⁴¹ (Dixon, 2008, s. 325). Práci stěžovala nejen polarizace stranického systému, kvůli které se velmi obtížně hledal politický kompromis, mnohem závažnějším problémem bylo neutuchající násilí ze strany IRA a dalších teroristických skupin. Přitom ukončení násilí bylo základním předpokladem možného postupu v mírovém procesu. V severoirském konfliktu se uplatnila tzv. propagandistická strategie, podle které Británie a Irská republika vedly válku proti republikánskému hnutí, které nejvíc ohrožovalo klid v provincii, zatímco lojalisté odpovídali na republikánské útoky odvetnými akcemi (Dixon, 2008, s. 340).

3.1 Odzbrojení paramilitaristických organizací

3.1.1 Vyhlášení klidu zbraní

Průlomem v severoirském konfliktu bylo vyhlášení „úplného přerušování vojenských operací IRA“ 31. srpna 1994 (Dixon, 2008, s. 240). 13. října 1994 ji následovaly lojalistické organizace UDA, UVF a Red Hand Commando (Dixon, 2008, s. 241). Přestože IRA vyhlásila klid zbraní, existovala reálná hrozba, že se opět vrátí k násilí, čímž by se výrazně zhoršila pozice Sinn Féin při vyjednávání (Dixon, 2008, s. 242). Republikánské hnutí bylo značně rozštěpené, proto nebylo rozumné tlačit na IRA, dokud její vedení nezíská pevné postavení uvnitř hnutí (Dixon, 2008, s. 243). Podle Dixona si ostatní představitelé rozhovorů dobře uvědomovali, jak významnou roli sehrál Gerry Adams, bez něj by nebylo možné přesvědčit radikální republikány, aby místo ozbrojeného boje začali vyjednávat. S odzbrojením vyvstala také otázka celkové demilitarizace, která se týkala i oficiálních bezpečnostních složek a britských jednotek v Severním Irsku.

⁴¹ První mírový proces (1972-1974) slouží jako bod, na který se mohly strany v devadesátých letech odvolávat.

Velkopáteční dohoda se věnuje otázce odzbrojení jen v několika málo bodech. Procedurální návrh přijatý účastníky rozhovorů 24. září 1997 označuje „odzbrojení za nedílnou součást vyjednávání“ (The Agreement, 1998). Účastníci dohody deklarují „závazek úplného odzbrojení všech polovojenských organizací“. GFA předpokládala dokončení odzbrojení do dvou let od referend. I v této otázce byla odlišně vykládána: podle unionistů bylo odzbrojení zahrnuto v dohodě, kdežto podle republikánů GFA nepřikazovala odzbrojení před vznikem vlády (Dixon, 2008, s. 331). Dixon hovoří o tzv. „konstruktivní nejednoznačnosti“ GFA. Unionisté podmiňovali zahájení všestranných rozhovorů s účastí Sinn Féin odzbrojením, to jim zaručovali konzervativci. Labour Party ale přijala Sinn Féin k jednacímu stolu i za cenu odložení odzbrojení, Britové tímto nedokázali podle unionistů ubránit unii (Dixon, 2008, s. 253).

3.1.2 Obnovení násilné kampaně

Snadnému vyjednávání bránila nedůvěra unionistů vůči republikánům, která vzrostla, když vyšly najevo tajné schůzky mezi britskou vládou a Sinn Féin, údajně obnovené od července 1993⁴² (Dixon, 2008, s. 249). Unionisté nevěřili, že republikáni jsou schopni zachovat trvalý klid zbraní, což se jim potvrdilo v únoru 1996, IRA opět udeřila, tentokrát odpálením bomby v londýnských docích Canary Wharf⁴³, za dva týdny nato ukončila klid zbraní a distancovala se od Mitchellovým principů demokracie (Bew; Frampton; Gurruchaga, 2009, s. 136). V komuniké, které britská a irská vláda zveřejnily 28. února, připouštěly účast Sinn Féin při jednáních jen v případě, že IRA vyhlásí opět klid zbraní a přihlásí se k Mitchellovým principům demokracie a nenásilí (Dixon, 2008, s. 257). Na konci července 1997 IRA obnovila klid zbraní (Bew; Frampton; Gurruchaga, 2009, s. 139). Tento krok umožnil v září téhož roku vstup Sinn Féin do všestranných jednání (Todd, 2009, s. 346).

I po podpisu GFA brzdila pokrok v mírovém procesu neustálá hrozba obnovení násilí, která se potvrdila, když IRA provedla bombový útok v Omagh

⁴² Ve skutečnosti britská vláda udržovala kontakt se Sinn Féin už od poloviny 70. let, takže je nepochybné, že Britové usilovali od začátku o to, aby se mírového procesu účastnila i Sinn Féin (Dixon, 2008, s. 275).

⁴³ Při incidentu zemřeli dva lidé a asi stovka byla zraněných (Dixon, 2008, s. 256).

v červenci 1998, při kterém zemřelo 29 lidí a 310 bylo zraněno. Pomocí Hillsborough Declaration z 1. dubna 1999 chtěly britská a irská vláda zatlačit na IRA, nezbývalo jim ale nic jiného než raději přesvědčit UUP, aby se vzdala podmínky odzbrojení před zahájením devoluce (Dixon, 2008, s. 293-4). V červenci 1999 vydaly britská a irská vláda *Way Forward*, dokument, ve kterém navrhovaly, aby odzbrojení začalo hned po obnovení devoluce. Šéf UUP Trimble navrhnul, aby obojí probíhalo současně, když nevyhověli jeho návrhu, odmítnul tento dokument (Dixon, 2008, s. 294).

V letech 2000-2001 se rozhořel spor mezi prodohodovou UVF a protidohodovou UDA, který signalizoval stále větší nespokojenost unionistů s GFA. Navíc se prokázalo, že po podepsání Velkopáteční dohody měli na svědomí více násilných akcí příslušníci loajalistických skupin než IRA. 10. července 2001 UFF/UDA odstoupila od GFA (Dixon, 2008, s. 299). Na podzim na základě prohlášení státního sekretáře bylo potvrzeno, že UDA, UFF a LVF přerušily klid zbraní (Loughlin, 2004, s. 222).

3.1.3 Nezávislá komise pro odzbrojení

23. října 2001 učinila IRA přelomové rozhodnutí, když vyhlásila 1. akt odzbrojení. Bylo to pod vlivem odhalení napojení na Revoluční ozbrojené síly Kolumbie (FARC) a pod tlakem událostí z 11. září 2001. Jelikož se dalo těžko zjistit množství odevzdaných zbraní, ostatní IRA podezírali, že nemyslí svoje prohlášení vážně. Ani po vyhlášení 2. aktu odzbrojení 8. dubna 2002 IRA neposkytla informace o množství arzenálu, který vlastnila (Dixon, 2008, s. 300). V roce 2002 se vztahy mezi komunitami zhoršily, vzrostlo „zklamání a nedůvěra“ mezi nimi (Loughlin, 2004, s. 226). V této fázi vývoje došlo k rozpadu pannacionalistické fronty. Na odzbrojení republikánů a jejich přechodu k demokratickému způsobu boje začali trvat i nacionalisté a Američané (Dixon, 2008, s. 308). Důkazem pokračující kriminality IRA byla největší bankovní loupež v dějinách UK, kterou spáchala 20. prosince 2004, a vražda Roberta McCartneyho na konci ledna 2005⁴⁴.

⁴⁴ vražda tohoto katolíka, jehož rodina volila Sinn Féin, vyvolala mezinárodní zájem na potrestání jeho vrahů, jeho sestry dokonce přijal v Bílém domě americký prezident (Dixon, 2008, s. 307).

V květnu 2005 vydala Nezávislá komise pro odzbrojení⁴⁵ prohlášení, ve kterém označila IRA za „vysoce aktivní organizaci“ schopnou opět použít násilí (Dixon, 2008, s. 308). O pár měsíců později, 28. července 2005 IRA přišla se zásadním prohlášením, ve kterém se vzdala násilné kampaně a počítala s konečným aktem odzbrojení. Nepřestala si ovšem klást za cíl sjednocení ostrova, od nynějška nenásilnou cestou, přesto trvala na legitimitě „ozbrojeného boje“ (Dixon, 2008, s. 309). V prohlášení *Mezinárodní nezávislé komise pro odzbrojení* (Independent Monitoring Commission, IMC) z 26. září 2005 stálo, „že IRA splnila svůj závazek vzdát se používání všech svých zbraní“ (Dixon, 2008, s. 309). Další zprávy IMC oznamovaly, že „IRA se vzdala terorismu, násilí a organizované trestné činnosti“ (Wilford, 2008, s. 80). I tento akt odzbrojení nebyl podložen fotografickými důkazy⁴⁶, proto DUP stále nevěřila v dobré úmysly IRA. Po počátečním váhání lojalistických polovojenských skupin vydala v květnu 2007 UVF prohlášení o ukončení své činnosti (Dixon, 2008, s. 310). Tímto lze odzbrojovací proces pokládat za dovršený.

3.2 Policie a justice

3.2.1 Bezpečnostní otázka

Britská vláda se v GFA zavázala k tomu, že bude usilovat o návrat k normálnímu bezpečnostnímu stavu - omezí přítomnost svých Ozbrojených sil v provincii, zruší bezpečnostní základny a pohotovostní síly a podnikne další opatření vedoucí k „normální klidné společnosti“ (The Agreement, 1998).

Pravidelný pochod oranžistů po bohoslužbě v kostele Drumcree se ani v červenci 1996 neobešel bez násilí. Unionisté odmítali přesměrování pochodu, které chápali jako ústupek britské vlády vůči nacionalistům a po tři dny bojovali s policejními jednotkami. Nepokoje se navíc rozšířily po celé provincii. Ve spojení s událostmi z léta 1996, které nebyly daleko od občanské války, bylo zmiňováno tzv. bezpečnostní dilema, které poukazovalo na omezenou schopnost bezpečnostních složek vypořádat se

⁴⁵ IMC fungovala od ledna 2004.

⁴⁶ Mezi svědky byli protestantští a katoličtí kněží.

s narušiteli pořádku (Dixon, 2008, s. 261). V roce 1998 byl Oranžský pochod pořádaný u Drumcree vyjádřením nesouhlasu s Velkopáteční dohodou a ani tentokrát se neobešel bez nepokojů (Loughlin, 2004, s. 197).

3.2.2 Pattenova komise

Devoluce se vztahovala i na policii a trestní soudnictví. Podle GFA „policejní kontrola je ústřední otázkou v jakékoliv společnosti“ (The Agreement, 1998). Velkopáteční dohoda si klade za cíl, aby policie získala celospolečenskou podporu. Práce policie by měla být „profesionální, efektivní a účinná, spravedlivá a nestranná, zbavená stranické politické kontroly“ (The Agreement, 1998).

Podle Coakleyho „policie byla nejobtížnějším tématem ze všech“ (Coakley, 2005, s. 425). Na základě GFA byla ustavena nezávislá komise složená z domácích a zahraničních odborníků v čele s Chrisem Pattenem⁴⁷ (Coakley, 2005, s. 425). Podle GFA se měla reforma zaměřit na „složení, rekrutování, trénování, kulturu, hodnotový systém a symboly“ policie (The Agreement, 1998). Komise předložila svou závěrečnou zprávu 9. září 1999. V ní doporučovala decentralizaci⁴⁸, odpovědné a transparentní chování policejních složek s důrazem na ochranu lidských práv. Policie má sloužit co nejlépe všem obyvatelům (Dixon, 2008).

Pro nacionalisty a republikány symbolizovala RUC napojená na britské bezpečnostní jednotky unionistický útlak, a proto dlouho žádali její zrušení. Unionisté ji naopak bránili, pro ně RUC znamenala ochranu před útoky republikánů a spojení s Londýnem, reformu navrženou Pattenovou komisí odmítali. Stavěli se hlavně proti zrušení zvláštní jednotky (Special Branch) a změně symbolů, které policii odnímalý britský charakter (Loughlin, 2004, s. 209). S reformou policie byla plánována i změna názvu Královské ulsterské policie (RUC). Kromě nových odznaků a symbolů, které měly být neutrální, se další změny týkaly přejmenování policejní služby, nevyvěšování unijní vlajky, ale policejní vlajky, a nové přísahy (Loughlin, 2004, s. 208). S návrhem,

⁴⁷ Působil dříve jako předseda Konzervativní strany a hongkongský guvernér (Tonge, 2005, s. 219).

⁴⁸ Pattenova komise navrhovala nahradit současně komise komisemi okresních rad.

aby se RUC přejmenovala na Severoirskou policejní službu (PSNI) a tím pádem z jejího názvu vypadlo označení Ulsterská, nesouhlasili unionisté, jelikož ve službě zemřelo nejvíc unionistických policistů. Nacionalisté naopak byli pro (Dixon, 2008, 294). Reformu se podařilo prosadit až v roce 2001. Unionisté se bouřili i proti náborové kvótě, která byla zavedena, aby se početní stav mezi protestantskými a katolickými členy policie vyrovnal (Coakley, 2005, s. 425).

V dubnu 2003 byl vydán britskou a irskou vládou *Společný prováděcí plán* (Joint Implementation Plan), který počítal s přeměnou PSNI v policii sloužící oběma komunitám, předpokládalo se odstranění opevněných policejních stanic a zrušení napojení na armádu. Reforma policie byla pro unionisty velmi bolestivou záležitostí (Tonge, 2005). Státní sekretář proto upravil doporučení Pattenovy komise tak, aby byla pro unionisty přijatelnější (Loughlin, 2004, s. 209). K jejich uspokojení alespoň nedošlo k realizaci principu místní autonomie, který by umožnil nacionalistům v oblastech s převahou jejich obyvatelstva vytvořit vlastní policejní složky, a členové Oranžského řádu nebyli vyloučeni z policie, jak se původně plánovalo. Vztah s irskou policií zůstal pouze v rovině spolupráce, i když reforma zvažovala bližší propojení (Tonge, 2005, 235-236).

3.2.3 Vězňové

Současně s revizí policie ukládala Velkopáteční dohoda i hloubkovou revizi trestního soudnictví. Zkoumala otázku jmenování do soudcovského stavu, otázku trestního stíhání, odpovědnost příslušných soudců, reformu práva, spolupráci mezi severní a jižní částí ostrova v trestních záležitostech a možnost ustavit Ministerstvo spravedlnosti (The Agreement, 1998).

Britská a irská vláda se ve Velkopáteční dohodě zavázaly k urychlenému propouštění vězňů odsouzených za trestné činy související se severoirským konfliktem, a to jak v Severním Irsku, tak i mimo jeho území. Propouštění se vztahovalo pouze na vězně patřící k organizacím, které se prokazatelně vzdaly svých zbraní a vyhlásily zastavení palby. Velkopáteční dohoda bere na zřetel „vážnost trestných činů“, aby nebyla ohrožena severoirská společnost. Amnestie se vztahovala na vězně, kteří byli

dva roky před zahájením rozhovorů ve vazbě. GFA rovněž pamatuje na problémy se začleňováním vězňů do běžné společnosti. Obě vlády slíbily, že se postarají o to, aby jim byl usnadněn tento přechod a poskytnuta pomoc při hledání zaměstnání, při rekvalifikaci a dalším vzdělávání (The Agreement, 1998).

Ve svém článku se Harrington zabývá otázkou teroristů, kteří během „Troubles“ spáchali násilný čin, ale nikdy nebyli potrestáni⁴⁹. Na jednu stranu se může zdát, že jejich činy jsou již promlčeny, na druhou stranu oběti a rodiny obětí se jen těžko smíří s jejich nepotrestáním, právě proto se zvažovalo uspořádání soudu a následné zproštění obžaloby. Objevuje se rovněž názor, že tyto osoby by měly být zahrnuty do opatření GFA týkající se propuštění vězňů. Další z variant, jak se vypořádat s těmito pachateli, je udělení milostí. Návrh z roku 2005 přináší možnost vydat tyto zločince díky Evropskému zatykači. Je ovšem zdůrazněno, že rozhodovat se musí případ od případu (Harrington, 2008).

3.3 Britská přítomnost v provincii

3.3.1 Příchod britských jednotek

V roce 1969 se zvedla vlna násilí mezi protestanty a katolíky poté, co lojalističtí radikálové narušovali akce katolického hnutí za lidská práva (NICRA). Během léta nepokoje zasáhly celé území Severního Irsku, aniž by byla RUC schopná si s nimi poradit. Britská vláda proto rozhodla poslat 14. srpna 1969 do země své vojáky, první jednotky směřovaly do Londonderry a Belfastu (Šlosarčík, 2007, s. 225-226). Operace Banner, oficiální název britského zásahu v Severním Irsku, je jedna z mála vojenských akcí na britském území a jedna z nejúspěšnějších.⁵⁰ Stažení jednotek bylo naplánováno na rok 2007 (Operation Banner, 2006, s. 6).

⁴⁹ V angličtině pro ně existuje výraz On-the-Runs.

⁵⁰ Tato kapitola vychází z *Analýzy vojenských operací v Severním Irsku* vydané v červenci 2006, rok před stažením britských jednotek.

V britských médiích byli vojáci vykreslováni jako strážci míru mezi zneprátenými komunitami (Dixon, 2008, s. 337). Většina katolíků vnímala britské vojáky jako jejich ochránce proti protestantům, i když na ně hleděli s určitým podezřením, republikáni je považovali za okupanty (Operation Banner, 2006, s. 14). V posledních letech už nebyly vojenské síly v takovém bojovém nasazení, jako tomu bylo v napjatých 70. a 80. letech. Zatímco většina území Severního Irska byla ušetřena násilí, k nejnebezpečnějším zónám patřily Západní Belfast, Bogside a Creggan v Londonderry, Východní Tyrone, Fermanagh a Jižní Armagh (Operation Banner, 2006, s. 2).

3.3.2 Operace Banner

Operaci lze rozdělit do několika fází podle charakteru vývoje bezpečnostní situace. V období od srpna 1969 do léta 1971 klid narušovaly veřejné nepokoje ve formě pochodů, protestů, výtržnictví a rabování. 6. února 1971 byl zabit první britský voják (Operation Banner, 2006, s. 16). Období od léta 1971 do poloviny 70. let se v dokumentu nazývá klasickým povstaleckým obdobím, které bylo ve znamení intenzivní činnosti dvou odnoží Irské republikánské armády - OIRA a PIRA. Od 31. července do 1. prosince 1972 provedla britská armáda operaci Motorman. Toto období končí vyhlášením trvalého klidu zbraní OIRA v roce 1972, v té době se PIRA zformovala do teroristické organizace. Následovala fáze profesionálních útoků PIRA, terčem se stalo nejen území Severního Irska a Velké Británie, ale i jiné části Evropy. Od 1992 do 1993 kleslo významně násilí. Zlom nastal v roce 1994, kdy byl vyhlášen klid zbraní. Období po podepsání GFA bylo ve znamení odzbrojení. Od 90. let lze hovořit o konečné fázi konfliktu (Operation Banner, 2006, s. 7).

Při operaci Demetrius bylo internováno velké množství teroristů. Britská armáda při ní používala hrubé vyšetřovací techniky, za které byla kritizována, navíc došlo k zatčení i řady nevinných lidí. Operací Motorman se změnil charakter vojenské kampaně z protipovstalecké na protiteroristickou. S GFA přichází konec teroristických akcí, které vystřídal složitý proces odzbrojování. Jakmile se situace v zemi uklidnila, omezila se přítomnost britských vojáků. Vojáci opustili mnoho základen, pozorovací a kontrolní místa byla zrušena (Operation Banner, 2006, s. 26). Z bojovníků proti

teroristům se stali ochránci míru. Největší hrozbu představovaly odštěpené skupiny (Pravá IRA a Pokračující IRA), které odmítly klid zbraní. Hlavním cílem operace Banner byla PIRA. I v pozdních devadesátých letech byly zaznamenány útoky PIRA, přestože vyhlásila klid zbraní, soustředila se na obchodní a dopravní terče (Operation Banner, 2006, s. 28). Z lojalistického tábora byla největší organizací UDA. Za skutečnou teroristickou organizaci byla považována UVF (Operation Banner, 2006, s. 29).

3.3.3 Stažení britské armády ze Severního Irsku

Průzkumy veřejného mínění ukazují, že od poloviny 70. let by Britové dali přednost stažení ze Severního Irsku (Dixon, 2008, s. 340). Lze se ale domnívat, že pokud by se Británie stáhla ze Severního Irsku příliš brzy, nepřineslo by to provincii stabilitu, usnadnila by se cesta ke sjednocení ostrova, kterému by se bránili unionisté, v důsledku toho by mohly zesílit potyčky mezi komunitami (Dixon, 2008, s. 277). Britská vláda měla v severoirském mírovém procesu nezastupitelné místo, nicméně sama nedokázala zkrotit republikány a lojalisty. Podle republikánů jejím zájmem bylo zachovat unii, pod kterou spadalo Severní Irsko. Podle některých lojalistů se chtěla ze Severního Irsku stáhnout. Byla vnímána jako „velmi mocný, nezávislý a racionální aktér sledující jasně určené cíle“ (Dixon, 2008, s. 333). Prokázalo se, že v novodobém konfliktu nesledovala Británie svoje ekonomické ani jiné zájmy, jejím hlavním cílem bylo stabilizovat provincii, neschopnost toho dosáhnout je důkazem toho, že její moc byla omezená (Dixon, 2008, s. 333).

Když byla po téměř desetiletém období politické nestability ustavena nová vláda, nastartoval se další pokus o devoluci a násilí v Severním Irsku bylo eliminováno, mohla Velká Británie uvažovat o stažení svých vojenských jednotek z provincie. K tomu nakonec došlo 31. července 2007, kdy byl ukončena po 38 letech vojenská operace (Aktuálně.cz). Jedná se o nejdelší britské nepřetržité vojenské tažení, do kterého se zapojilo více než 300 000 vojáků a které si vyžádalo 763 obětí z řad britské armády. Na bezpečnost, která se tímto přesunula plně do kompetencí severoirské policie, dohlíží posádka 5 000 mužů, která zůstává přítomna v zemi (BBC NEWS).

4. Hodnotové sblížení obyvatelstva

Severoírský konflikt se stal předmětem mnoha vědeckých studií a průzkumů veřejného mínění, které vypovídají o soužití dvou hlavních skupin obyvatel. Mezi unionisty a nacionalisty panuje stále napjatá atmosféra, která se projevuje např. potyčkami v období tradičních pochodů Oranžského řádu i občasnými nepokoji v Belfastu, kde ještě v roce 2007 existovalo 57 ochranných zdí oddělujících protestantské a katolické usedlíky (Dixon, 2008, s. 320). Dlouhé období vládní nestability se projevilo v deziluzi obyvatel z vývoje po podpisu Velkopáteční dohody, zároveň se ukázalo, že průzkumy přecenily umírněné postoje obyvatel a podcenily jejich inklinování ke stranám zastávajících tvrdou linii (Dixon, 2008, s. 285).

4.1 Náboženství a identita

4.1.1 Charakter konfliktu

Vědci se prou o náboženský charakter severoírského konfliktu, jedni se domnívají, že náboženství nemá pro konflikt význam a zdůrazňují etnicko-národnostní příčiny, jiní vidí hlavní příčinu konfliktu v protestantském fundamentalismu ztělesňovaném reverendem Ianem Paisleym, zakladatelem a duchovním vůdcem Svobodné presbyteriánské církve (Ganiel; Dixon, 2008). Většina obyvatel Severního Irsku se stále hlásí k jednomu ze dvou hlavních náboženství – ke katolictví či protestantismu⁵¹. „Náboženská a národní identita... leží v srdci severoírského konfliktu“ (Muldoon, Trew, Todd, Rougier, McLaughlin, 2007, s. 90). Podle Ganiela a Dixona konflikt v Severním Irsku nelze vysvětlit pouze nábožensky, nicméně náboženství spolu s mnoha dalšími faktory je třeba zohlednit. Vyzývají k tomu, aby se církve a náboženské organizace začlenily do občanské společnosti (Ganiel; Dixon, 2008). Barnes tvrdí, že náboženský konflikt to byl proto, že „lidé byli zabíjeni ve jménu náboženství“ a oběti byly z nepřátelského náboženského tábora (Barnes, 2005, s. 66).

⁵¹ Údaje jsem čerpala ze studie publikované v článku *Religious and National Identity after the Belfast Good Friday Agreement*.

Z historického hlediska příslušnost k náboženství vymezila obě komunity, náboženství bylo spojováno s identitou a věností k jedné z komunit. Severoirský konflikt lze stejně dobře chápat jako politický, v tomto případě jsou oba prvky, náboženství a politika, propojeny. Politický záměr byl veden snahou zvítězit nad druhou komunitou a zmocnit se strategických zdrojů. Tvrzení, že v konfliktu převládá politický faktor, lze odůvodnit tím, že motivy pachatelů násilných činů spojovaných s konfliktem nelze považovat za náboženské (Barnes, 2005).

4.1.2 Rozdělení společnosti

Identifikace obyvatel s odlišnými náboženstvími a národnostmi pravděpodobně stojí za pokračující segregací společnosti, která nahrává konfliktnímu prostředí. U katolíků převažuje ztotožňování s irskou identitou, která bývá spojována s kulturou, zatímco britská identita, ke které se hlásí převážná většina protestantské populace, se chápe spíše jako příslušnost ke státu. Náboženství a národnost představují dvě komplexní a překrývající se roviny identity. Ukázalo se, že skladba společnosti závisí největší měrou na náboženské orientaci (Muldoon; Trew; Todd; Rougier; McLaughlin, 2007).

Podle Coakleyho tvoří identitu obyvatel Severního Irska celkem devět rysů. Zaprvé, náboženské vyznání - většina obyvatel se hlásí k římskokatolické církvi, presbyteriánské a irské církvi. Zadruhé, původ komunity ve smyslu spíše kulturním než teologickém – rozlišují se protestanti, katolíci, jiní a žádní. Zatřetí, občanství - Velkopáteční dohoda umožňuje obyvatelům Severního Irska zvolit si občanství britské, irské či vlastnit obojí pasy. Výběr občanství signalizuje, k jaké skupině se jedinec počítá. Velká většina protestantů si vybírá britské občanství, zatímco katolíci si irské občanství volí mnohem méně. Začtvrté, členství v etnické skupině, naprostá většina obyvatel je bílé rasy i přes viditelný příliv imigrantů. Zapáté, národní identita neboli označení britské, irské nebo jiné národnosti - u katolíků výrazně převažuje irská identita, nezanedbatelné množství se hlásí rovněž k severoirské identitě. Protestanti se řadí k britské identitě, dříve rovněž k ulsterské, i mezi nimi se najde dost těch, kteří vyznávají severoirskou identitu. Zašesté, přiřazení se ke komunitě - k unionistům či nacionalistům. Pouze asi 1 % katolíků se hlásí k unionistům a stejné procento protestantů k nacionalistům. Protestanti se převážně ztotožňují s unionismem, kdežto

katolíci se přibližně stejným počtem řadí jak k nacionalistům, tak do žádné skupiny (Coakley, 2007, s. 587). Zasedmé, preferování konstitučního statusu Severního Irsku - velká většina obyvatel cítí nejužší vztah ke svému městu či místu bydliště, nikoliv k zemi. Protestanti jsou většinově pro unii s Velkou Británií (přes 80 %), zatímco katolíci podporují sjednocení Irsku menší měrou (50 %) než protestanti lpí na zachování unie, 20 % katolíků je pro unii, méně než 5 % protestantů chce sjednocené Irsko⁵² (Coakley, 2007, s. 588 - 9). Zaosmé, politické preference - souvisí s otázkou symbolů a se sdílením moci. Zadeváté, stranická podpora - automaticky neodpovídá ztotožnění s unionismem či nacionalismem. Pouze 1 - 2 % katolíků volí unionistickou stranu, stejné procento protestantů nacionalistickou stranu. Menšinou podporu mají středové strany, např. Alliance Party (Coakley, 2007, s. 589).

4.1.3 Význam dějin

Společnost v Severním Irsku je silně rozdělená. V takových společnostech bývá význam dějin a historického vědomí o to důležitější. Odlišné stanovisko zastává Brian M. Walker, který tvrdí, že „minulost je v Severním Irsku významná, ale ne víc než jinde“ (Walker, 2007, s. 105). Je přesvědčen o tom, že historické kořeny „severoírské otázky“ současný konflikt sice poznamenaly, jeho příčiny je ale nutné hledat pouze ve vývoji posledních let. Kulturní rovina hraje rovněž svou roli. Nelze brát na lehkou váhu vnímání minulosti a smysl, který jí lidé dávají, protože přístup k dějinám ovlivnil konflikt. I v politické identitě obou komunit najdeme odraz dějin a mýtů, které podtrhují rozdělení skupin. Usmíření obyvatel se neobejde bez vyrovnání se s minulostí a přenesení se přes „odvěká nepřátelství“ (Walker, 2007). Dějiny nejsou zapomenuty díky oslavě klíčových historických událostí⁵³. Od devadesátých let minulého století se změnil výrazně postoj k dějinám, je patrná snaha sjednotit výklad irské historie a více se jí věnovat i ve školách⁵⁴ (Walker, 2007).

⁵² V souvislosti se závazkem vyjádřeným ve Velkopáteční dohodě ohledně práva většiny rozhodnout o statusu Severního Irsku je zajímavá informace, že klesá výrazně porodnost katolíků, čímž se vzdaluje pravděpodobnost možného sjednocení Irsku, navíc katolíci tolik netrvají na sjednocení jako protestanti na zachování unie (Coakley, 2007).

⁵³ např. 12. července, kdy se odehrála bitva na řece Boyne.

⁵⁴ Autor poukazuje na odlišný výklad dějin v katolických a protestantských školách, navíc dříve bylo dějinám na škole věnováno málo prostoru.

4.2 Lidská práva

4.2.1 Severoirská komise pro lidská práva

V minulosti byla práva katolíků značně potlačována. Neměli rovnoprávné zastoupení ve vládě, potýkali se s diskriminací v zaměstnání a bydlení. V roce 1967 založili Severoirské sdružení pro lidská práva, které bylo významným emancipačním hnutím. Lidská práva musela být ošetřena ve Velkopáteční dohodě. Pro klidné soužití obou komunit jsou důležité sociální jistoty, především úspěšný boj s nezaměstnaností a odstraňování rozdílů v zaměstnanosti mezi protestanty a katolíky (The Agreement, 1998).

Velkopáteční dohoda zavazuje k „vzájemnému respektu, uznání občanských práv a náboženských svobod všech členů komunity“. Zdůrazňována jsou především tato práva: „právo svobodného politického názoru, právo na svobodu a svobodné vyznání, právo demokraticky sledovat národní a politické aspirace, právo na ústavní změnu pokojnou a legitimní cestou, právo svobodně si zvolit místo svého pobytu, právo na rovné šance ve všech oblastech sociální a ekonomické činnosti bez ohledu na třídu, víru, invaliditu, pohlaví nebo etnický původ, právo na svobodu od sektářského pronásledování a právo žen na plnou a rovnoprávnou účast v politice“ (GFA, 1998).

GFA uložila britské vládě povinnost začlenit do severoirského práva *Evropskou konvenci o lidských právech* (European Convention on Human Rights). Veřejné orgány v Severním Irsku se zavázaly „podporovat rovnost šancí ve vztahu k náboženství, politickému přesvědčení, pohlaví, rase, invaliditě, věku, manželskému stavu, rodinným příslušníkům a sexuální orientaci“ (The Agreement, 1998). Byla zřízena *Komise pro lidská práva* (Human Rights Commission)⁵⁵ zohledňující především specifická práva, která je nutné v Severním Irsku zajistit. Je třeba pracovat na budování dobrých vztahů mezi oběma komunitami a zaručit rovnost ve vážnosti. Komise měla dohlížet nad dodržováním lidských práv a vytvořit *Listinu práv pro Severní Irsko* (Bill of Rights for Northern Ireland) doplňující *Evropskou konvenci o lidských právech*. GFA předpokládá

⁵⁵ Severoirská komise pro lidská práva vznikla na základě Northern Ireland Act 1998 (Lester, Clapinska 2005, s. 184).

také vznik *Komise pro rovnoprávný přístup* (Equality Commission)⁵⁶. Rovněž Irská vláda se zavázala analogicky k Severnímu Irsku zřídit *Komisi pro lidská práva* a přijala závazek brzké ratifikace *Rámcové úmluvy Rady Evropy o národních menšinách* (Council of Europe Framework Convention on National Minorities). Mezi další iniciativy, které si stanovila, patří zákon o rovné příležitosti v zaměstnání a zákon o rovnocenném postavení, bude rovněž podporovat soužití různých tradic na území ostrova. Obě *Komise pro lidská práva* spolupracují v rámci společné komise sloužící jako fórum k projednávání otázky lidských práv na Irském ostrově (The Agreement, 1998). V roce 2002 byla *Komise pro lidská práva* kritizována za to, že nedostatečně plní svoje úkoly (Loughlin, 2004, s. 230).

4.2.2 Jazyková otázka

V severoirském prostoru nelze opomenout jazykovou otázku. Představitelé všech vyjednávajících stran „uznávají důležitost respektu, pochopení a tolerance ve vztahu k jazykové rozmanitosti, která zahrnuje v Severním Irsku irštinu, ulsterskou skotštinu a jazyky různých etnických společenství, všechny jsou součástí kulturního bohatství irského ostrova“ (The Agreement, 1998). Britská vláda se především zavazuje k podpoře irštiny, a to nejen ve veřejném, ale i soukromém životě, s důrazem na podporu výuky irského jazyka na školách, finanční podporu televizní a filmové produkci v irštině. Národní identitu a hodnotový systém komunity tvoří jazyky a vzdělávací systém. Každý občan si může svobodně zvolit jazyk, který bude používat. Veřejné instituce jako jsou univerzity, policie, místní správa, média apod. musí zajistit všem občanům jejich jazyková práva. Stát musí vynaložit stejné množství prostředků na financování protestantských a katolických vzdělávacích zařízení (O’Leary, 2001). V rámci Severojižní ministerské rady vznikly dvě agentury na podporu jazykové diverzity⁵⁷ (Coakley, 2005, s. 423).

⁵⁶ Komise pro rovnoprávný přístup nahradila činnost několika orgánů – *Komisi pro rovné příležitosti v zaměstnání* (Fair Employment Commission), *Komisi pro rovné příležitosti* (Equal Opportunities Commission), *Komisi pro rasovou rovnost* (Commission for Racial Equality) a *Radu zdravotně postižených* (Disability Council).

⁵⁷ Foras na Gaeilge a Ulster-Scots Agency.

4.2.3 Parity of esteem

Koncept „rovnosti ve vážnosti“ (parity of esteem), který je začleněn do textu Velkopáteční dohody, avšak v Dohodě ze St Andrews nefiguruje, provázal druhý mírový proces. Jyrki Ruohomäki se podrobně věnuje kontroverzi, kterou tento koncept vyvolal v 90. letech minulého století. Unionisté ho kritizovali jako prostředek využívaný nacionalisty ke sjednocení Irska. Tento koncept je použit v Severním Irsku, aby uspokojil obě komunity, které autor definuje jako „dvě navzájem se vylučující a nepřátelské politické kultury“ (Ruohomäki, 2010, s. 164). Pojem „rovnost ve vážnosti“ se objevil i v tzv. *Opsahl report*⁵⁸. Z vědeckého pojmu používaného v souvislosti s teorií multikulturalismu se stal normou zneužívanou k politickým účelům. Základním argumentem tohoto konceptu je zajistit oběma komunitám „stejně právo uznání a sebevyjádření“ (Ruohomäki, 2010, s. 169). Jenže oba tábory v něm spatřují možnost dosáhnout svých politických zájmů. Nevztahuje se pouze na rovnost v kulturní oblasti, ale i na aspirace obou komunit. Pokud je ale použit v tomto smyslu, potom neslouží k usmíření komunit, ba naopak. Katolíci neskrytě dávají přednost životu ve sjednoceném Irsku, jejich aspirace jdou tedy proti oficiálnímu statusu Severního Irska, o kterém rozhodla většina (Ruohomäki, 2010).

B. O'Leary hovoří o „dvojí ochraně práv“, kterou zaručuje Velkopáteční dohoda. Obě komunity jsou „chráněny jako minority i jako majority“ (O'Leary, 2001, s. 362). Lidská práva jsou podle něj chráněna dvakrát díky zřízení konsociačních a konfедераčních institucí. O'Leary je přesvědčen, že rovnost a proporcionalita se musí projevit i ve volebním systému, Severní Irsko potřebuje systém založený na proporčním reprezentování pro volby do Severoirského shromáždění, místní volby, volby do Evropského parlamentu a do Westminsterského parlamentu. Dále je nutné chránit práva menšin a zajistit přeshraniční spolupráci (O'Leary, 2001, s. 356).

⁵⁸ Opsahl report byl rozsáhlý projekt, který shromažďoval výpovědi obyčejných obyvatel Severního Irska ohledně mírového procesu.

4.3 Usmíření a oběti násilí

4.3.1 Post-konfliktní rekonstrukce společnosti

Severoírský konflikt (1969-1998) si vyžádal celkem 3 593 lidí mrtvých a více než 40 000 zraněných⁵⁹. Není divu, že zvláštní pozornost je ve Velkopáteční dohodě věnována obětem násilí, píše se v ní, že „dosažení mírumilovné a spravedlivé společnosti bude skutečným památkem obětem násilí“ (The Agreement, 1998). K tomu účelu byla zřízena *Severoírská komise pro oběti* (Northern Ireland Victims Commission). Oběti se mohou spolehnout na státem zajištěnou pomoc i služby dobrovolnických organizací. V Severním Irsku působí různé organizace, které usilují o budování přátelských vztahů a porozumění mezi obyvateli provincie i mezi severní a jižní částí ostrova. Pro usmíření je nezbytná „podpora kultury tolerance na každé úrovni společnosti, která zahrnuje iniciativy usnadňující a povzbuzující sjednocené školství a smíšené bydlení“ (The Agreement, 1998, s. 23). Význam církví pro usmířování komunit nebývá zmiňován, přestože působilo hodně organizací, které se soustředily na podporu míru a usmířování společnosti. Patrná byla snaha reformovat školství, aby se odstranil jeho segregační charakter (Ganiel; Dixon, 2008, s. 428).

Dixon tvrdí, že pro zdárné vyřešení konfliktu bylo důležité, aby politické strany našly pochopení u veřejnosti, právě skutečnost, že se jim to nedařilo, se odrazila ve zdoluhavém procesu. Je třeba mít na paměti, že i během mírového procesu Severní Irsko zažívalo násilí a napětí mezi oběma komunitami přetrvávalo (Dixon, 2008, s. 328).

4.3.2 Dopad konfliktu na psychiku obyvatel

Myers, Hewstone a Cairns⁶⁰ zjistili, že konfrontace obyvatel Severního Irska s násilím v době „Troubles“ se výrazně podepsala na jejich duševním zdraví. Většina

⁵⁹ Autoři článku *Impact of Conflict on Mental Health in Northern Ireland: The Mediating Role of Intergroup Forgiveness and Collective Guilt* převzali údaje z knihy *Mapping Troubles-related deaths in Northern Ireland 1969-1998*.

⁶⁰ Autoři uvedli výsledky své studie v článku *Postconflict Reconciliation: Intergroup Forgiveness and Implicit Biases in Northern Ireland*.

populace byla vystavena násilí, ať už přímo či nepřímo, obyvatelé Severního Irsku jsou proto víc náchylní k nemocem psychického rázu v důsledku traumat, která zažili. Pro usmíření je klíčová ochota odpustit a uznat vinu. Čím intenzivněji byli lidé vystaveni násilí (oběťmi násilných trestných činů se stali oni sami nebo někdo z jejich blízkých či známých), tím méně jsou schopni odpustit pachatelům. Čím větší kolektivní vinu jedinec pocítuje, tím víc je ochoten odpustit druhé komunitě. Čím silnější pouto k jedné z komunit má jedinec, tím nesmiřitelnější postoj zastává, cítí menší kolektivní vinu a je méně ochoten odpouštět.

Postkonfliktní rekonstrukce by se tedy měla zaměřit na vzájemné odpuštění mezi komunitami (Myers; Hewstone; Cairns, 2009). Klíčový pro zlepšení vztahů je kontakt a spolupráce. Usmíření brání přetrvávající pocity zloby a dehumanizace příslušníků druhé komunity, naopak chybí schopnost vcítit se do pocitů druhých. Nutné je rovněž pracovat na vzájemné důvěře mezi unionisty a nacionalisty (Tam; Hewstone; Kenworthy; Cairns, 2008).

Tím, že se britská vláda zavázala k brzkému propuštění vězňů, vyvstala citlivá otázka jejich obětí. Už od roku 1997 pomáhala obětem násilných činů zvláštní Komise pro oběti (Coakley, 2005, s. 425).

4.3.3 Lokalizace násilí

Autoři článku *The Geography of Conflict and Death in Belfast, Northern Ireland* provedli výzkum, ve kterém se zaměřili na násilné činy spáchané v Belfastu. Závěry jejich výzkumu odhalily, že ve velké většině případů došlo k násilné smrti v segregovaných oblastech s 90 % převahou katolíků nebo protestantů, více postižené byly chudší čtvrti Belfastu, kde byla výraznější převaha jedné z komunit, jedná se hlavně o západní, severní a centrální Belfast. Republikáni vnímali severoirský konflikt v době „Troubles“ jako „antikoloniální boj proti státní represí a loajalistickému zastrahování“, zatímco lojalisté chápali konflikt jako válku na ochranu protestantů proti republikánům (Mesev; Shirlow; Downs, 2009, s. 902). Ukázalo se, že oběti byly usmrceny větším počtem příslušníků vlastní komunity než nepřáteli a více násilných činů spáchali příslušníci obou komunit na svém vlastním území. Nejvíce obětí bylo

zabito v katolických čtvrtích. Nejpočetnější skupinou obětí byli civilní obyvatelé, kterým je oficiálně přiřčen status oběti. Panuje všeobecný zájem připomínat si oběti násilí a najít viníky. Pojem „oběť“ zůstává i nadále velmi citlivou záležitostí. Cenná je práce skupin, které pomáhají překonat traumata přeživším obětem, poskytují poradenství a terapie, např. *Victims and Survivors* (Mesev; Shirlow; Downs, 2009).

5. Debata

Velkopáteční dohoda se zrodila 10. dubna 1998 po několikaměsíčních náročných rozhovorech. Hlavní podíl na jejím vzniku měly bezesporu britská a irská vláda, které ji koncipovaly takovým způsobem, aby bylo možné dosáhnout kompromisu mezi všemi vyjednávajícími stranami a získat širokou podporu veřejnosti. Zatímco nacionalisté s dohodou celkem jasně souhlasili, unionisté byli značně roztříštěni. Britové nakonec vpustili Sinn Féin do jednání ještě před tím, než IRA odzbrojila i přes odpor unionistů.

Velkým přínosem GFA je vyřešení právního statusu Severního Irska. Uznání práva na sebeurčení a přípuštění budoucího sjednocení Irska v případě většinového přání, uklidnilo napětí mezi komunitami, odstranilo všechny pochybnosti a neoprávněné nároky. Poskytlo záruky unionistům, že Irská republika si nemůže se severoirskými nacionalisty vynutit sjednocení ostrova, zároveň nacionalisté tímto obdrželi ubezpečení, že Londýn nebude za každou cenu trvat na udržení Severního Irska v unii. Referenda v obou částech ostrova potvrdily nejednotnost obyvatel v názoru na směřování Severního Irska. GFA zavazovala Irskou republiku, aby se vzdala svého nároku na Severní Irsko zrušením dvou ústavních článků, čímž se vyřešil jeden ze sporných bodů. Nejproblematičtější byla účast Sinn Féin na jednáních a ve vládě, urychlené odzbrojení a s ním spojené osvobození paramilitaristů a v neposlední řadě reforma RUC. V tomto ohledu dlouhodobě vázlo plnění závazků GFA.

Role Velké Británie byla rozhodující, britská vláda se nacházela ve složité pozici, s obtížemi se jí dařilo uchovat si alespoň zdání nestrannosti, nakonec přivedla republikány k jednáním a zároveň u nich udržela unionisty i přes jejich značné odcizení. Londýn uskutečnil svůj cíl zajistit v provincii trvalý mír. Vyplatil se mu důraz na to, aby se na řešení podílely všechny zainteresované strany, což se podařilo, až na počáteční odchod DUP. Irská republika a USA se původně angažovaly hlavně v pannacionalistickém hnutí. K průlomů v jednání přispěly také dvě Mitchellovy komise.

Velkopáteční dohoda přenesla některé pravomoci na vedení provincie. Nový řád, který byl nastolen, je založen na institucionálních strukturách zahrnujících tři rozhodující entity – Severní Irsko, Irskou republiku a Velkou Británii. V rámci

Severního Irsku byla obnovena činnost Severoirského shromáždění, hlavního orgánu s exekutivními i legislativními pravomoci spadajícími pod šest severoirských rezortů. Jmenování premiéra a zástupce premiéra, jejichž funkce jsou navzájem závislé, zajistilo oběma komunitám vedení exekutivy. Zavedení hlasování napříč oběma komunitami a aplikování d'Hondtovy metody jsou další významné prvky vedoucí k rovnocenné spolupráci unionistů a nacionalistů. GFA dává vzniknout systému brzd a protivah, který neumožní převahu většiny na úkor menšiny. Severní Irsko a Irská republika začaly spolupracovat v rámci Severojižní ministerské rady v šesti oblastech, ke kterým vzniklo šest implementačních těles, k radě byl přidružen severojižní sekretariát. Irská republika a Velká Británie společně zasedají v Britsko-irské radě a v Britsko-irské mezivládní konferenci, činnost těchto dvou orgánů doplnil Britsko-irský společný sekretariát. Fungování Shromáždění bylo několik let přerušované v závislosti na spolupráci hlavních politických stran. Ostatní instituce plnily svou roli podle svých omezených možností.

Nová vláda, která vznikla v prosinci 1999, ukončila 27letou nadvládu Londýna, nicméně cesta ke stabilní koaliční spolupráci byla strastiplná, často ztroskotala na neschopnosti dvou hlavních táborů - unionistů a nacionalistů - domluvit se. První období devoluce od 2. prosince 1999 do 11. února 2000, respektive do října, bylo ve znamení těžko se rodících kompromisů a malé efektivity práce nově ustanovených institucí. Na druhou stranu vzhledem k složitosti dané situace byl pokrok viditelný. Situaci nadále ztěžovala neochota IRA zcela odzbrojit, která zapříčinila rezignaci premiéra Trimbla v roce 2000, která vedla k pozastavení devoluce a obnovení přímé britské vlády. V letech 2001-2005 nastala krize systému sdílení pravomocí. Vítězství radikálních stran ve volbách v roce 2003 rozhodlo o novém směřování politiky. Dohoda ze St Andrews představuje mezník ve vývoji v Severním Irsku srovnatelný s podepsáním Velkopáteční dohody, nastartovala další pokus o obnovení devoluce. Vůle ke skutečným politickým kompromisům bylo dosaženo až v roce 2007, kdy byla ustavena vláda dvou protestantských a dvou katolických stran, což bylo o to překvapivější, že do vedení se dostaly původně nesmiřitelné strany Sinn Féin a DUP. V celém procesu byl důležitou postavou státní sekretář pro Severní Irsko.

K vytvoření moderních politických stran a rozdělení na unionisty a nacionalisty v Severním Irsku došlo v období 1885-1921. Rozdíl mezi radikálními a umírněnými

politickými složkami v obou komunitách spočíval v prostředcích, které používaly k dosažení stejných cílů. V obou komunitách spolu jednotlivé strany bojovaly o přízeň voličů. Slabší napětí panovalo u republikánů než u unionistů, kteří byli velmi výrazně roztrženi. Britská a irská vláda sice preferovaly dohodu postavenou na umírněných stranách, nakonec obě radikální strany prošly významnou transformací, která je přivedla k vítězství ve volbách a k sestavení společné vlády. Tato událost znamenala zásadní obrat v severoirském vývoji.

Dokončení mírového procesu záviselo na odzbrojení paramilitaristických organizací. Od roku 1969 země zažila 25 let intenzivního násilí a represí, než byl v roce 1994 vyhlášen klid zbraní. Politické řešení konfliktu demokratickou cestou koexistovalo s trvalou přítomností násilí, jeho intenzita sice poklesla, ale nábožensky a politicky motivované útoky neustaly ani po podpisu Velkopáteční dohody. Odzbrojení bylo „kamenem úrazu“ severoirského mírového procesu, který se nepodařilo vyřešit do dvou let, jak předpokládala GFA. Místo toho se táhnul několik let. Dokončení mírového procesu dlouhodobě stěžovala nedostatečná transparentnost odzbrojování IRA, která odmítala poskytnout důkazy o tom, že se zbavovala svých zbraní. Zatímco většina výtek ohledně odzbrojení byla nasměrována na IRA, ve skutečnosti měly loajalistické skupiny na svědomí více obětí, čímž se ukázal benevolentnější přístup policie i britské vlády.

Incident v Drumcree odhalil trhliny v zajištění bezpečnosti v Severním Irsku. Velkopáteční dohoda stanovila provést reformu policie, která se neobešla bez problémů. K tomu účelu sestavená Pattenova komise navrhovala změnit strukturu policie tak, aby operovala ve spolupráci s místní komunitou a byla nestranná. Reforma či dokonce zrušení RUC bylo zbožným přáním nacionalistů, narazila ale na silný odpor unionistů, kvůli kterému byla zpožděna, a některé její body byly dokonce zmírněny. Reforma policie obsahovala i změnu názvu, symbolů, podporu rekrutování katolíků, aby se vyrovnala početní převaha unionistů. Reforma RUC přinesla větší bezpečnost a tím pádem i zklidnění situace. Zároveň probíhala i revize trestního soudnictví, která spočívala ve vytvoření spravedlivého a nestranného systému. GFA počítala s urychleným propouštěním vězňů, které záviselo na odzbrojování polovojenských organizací. S tím ale vyvstala citlivá otázka obětí. Dodnes se řeší otázka nepotrestání teroristů.

Velká Británie splnila svůj závazek provést v Severním Irsku rozsáhlejší demilitarizaci, jejíž součástí bylo i stažení vlastních jednotek. Operaci Banner, kterou si vyžádaly nepokoje mezi protestanty a katolíky v roce 1969, Londýn ukončil podle plánu, když odvelel většinu svých vojáků po 38 letech v červenci 2007 a zanechal v provincii pouze nepočetnou posádku dozorující nad pořádkem.

Hodnotové sblížení obyvatel Severního Irska je běh na dlouhou trať. V zemi rozdělené na katolíky a protestanty je i nadále nutné intenzivně pracovat na odstraňování antagonismů uvnitř společnosti. Nelze přehlížet průzkumy veřejného mínění a studie. Ochota politiků jednat s paramilitantními skupinami a manipulování s veřejným míněním otrásl důvěrou veřejnosti.

Nábožensko-etnická nesmiřitelnost mezi nacionalisticko-katolickou menšinou a protestantsko-britskou většinou, jejíž kořeny sahají hluboko do minulosti, bývá označována za příčinu konfliktu v Severním Irsku. Náboženský charakter severoirského konfliktu se zcela nepotvrdil, náboženství ale hrálo bezesporu významnou roli. Rozdíl mezi protestantskou a katolickou komunitou se stále projevuje v národní identitě, protestanti se hlásí k britské, katolíci k irské identitě. Protestanti podporují unionistické strany, katolíci nacionalistické strany. Protestanti chtějí zachovat unii, katolíci chtějí sjednocení s Irskou republikou. Od sedmdesátých let je patrná tendence k polarizaci mezi dvěma komunitami. Obě odmítají volit strany druhé komunity, u katolíků je menší důraz na národní identitu, společenský vztah a postoj k unii. Protestanti více lpí na své příslušnosti k unionistickému táboru. Nové vnímání dějin uvolnilo napětí a přispělo k pokroku v řešení konfliktu.

V oblasti lidských práv bylo vynaloženo značné úsilí zajistit rovnost obou komunit, aby se zabránilo opakování minulosti, kdy byli ve svých právech nacionalisté diskriminováni. GFA se zaměřila na praktické problémy, kterým obyvatelé musí čelit. Důležité bylo přiznání práva určit si svou příslušnost. Nad dodržováním lidských práv dohlíží Severoirská komise pro lidská práva.

Pro stabilitu v Severním Irsku je důležitá post-konfliktní rekonstrukce v rovině mezilidských vztahů. Trvalý mír lze zajistit pouze usmířením mezi dvěma hlavními

skupinami obyvatelstva, které umožní jejich poklidné soužití. Důraz je kladen na pomoc obětem násilí. Existuje celá řada studií, které zkoumaly dopad konfliktu na běžné občany. Shodují se v tom, že ačkoliv bezprostřední hrozba násilí je zažehnána, společnost se ještě nevyrovnala se zkušeností s násilím a dlouhé roky nepokojů ovlivnily psychiku obyvatel. Navíc se ukázalo, že napětí mezi komunitami úplně nezmizelo.

Závěr

Severní Irsko prošlo během desetiletí 1998 – 2008 složitou transformací od násilného konfliktu ke sdílení moci dvěma radikálními stranami. Velkopáteční dohoda byla historickým pokusem o vyřešení severoirského konfliktu a úctyhodným výkonem, vezmeme-li v úvahu vývoj do jejího podpisu a nesmiřitelnost politických aktérů. Řešila především přenesení pravomocí na místní orgány, odzbrojení, reformu policie a lidská práva. Úspěšná implementace dohody stála na politické účasti Sinn Féin a odzbrojení polovojenských organizací. První pokusy o devoluci byly neúspěšné a zemi uvrhly do nestability. Po téměř desetiletí od podpisu GFA se podařilo přenést moc na severoirskou vládu. Zůstává nezodpovězenou otázkou, zda spolu mohou dlouhodobě a úspěšně vládnout Sinn Féin a DUP, zda se jim zcela podaří naplnit GFA a její reformovanou podobu - Dohodu ze St Andrews. Otazník rovněž zůstává v otázkách dodržování rovnoprávnosti komunit, problematického zajišťování bezpečnosti, fungování veřejné správy, podpory odlišných kultur a udržení nečinnosti polovojenských organizací.

Zatímco k usmíření na politické úrovni se dospělo prostřednictvím nově vzniklých institucí, které začlenily do řízení země všechny klíčové aktéry, usmíření obyvatel a zlepšení mezilidských vztahů mezi katolíky a protestanty je složitý proces, který vyžaduje čas. Lze říci, že díky implementaci GFA se zlepšily vztahy mezi katolíky a protestanty. Velkopáteční dohoda přisuzuje oběma komunitám rovnocenná ekonomická, sociální, kulturní a politická práva. Zdůrazňuje ochranu a dodržování lidských práv jako základ pro společenskou spokojenost.

Mírový proces v Severním Irsku byl postaven na hrozbě násilí, která byla stále přítomná. Po třech desetiletích bojů, při kterých přišlo o život více než 3 000 obětí, GFA dala pevné základy pro trvalý mír. Mírový proces závisel především na chování paramilitaristických organizací, které nebyly dlouho ochotny vzdát se zbraní. Přestože IRA vyhlásila příměří již v roce 1994, ke kterému se přidaly i obě hlavní unionistické skupiny UVF a UFF, po další násilné akci bylo příměří v roce 1996 ukončeno a o rok později oficiálně opět obnoveno. Ani období po podpisu GFA se neobešlo bez násilí. Teprve odzbrojení IRA pod dohledem Mezinárodní nezávislé komise pro odzbrojení v roce 2005 přineslo naději na trvalý mír. K větší bezpečnosti v zemi napomohla reforma policie a trestního soudnictví.

Nový začátek od roku 2007 se zdál slibný. Minulost nás ale nutí k obezřetnosti a k vyvarování se předčasných soudů. Velkopáteční dohoda se stala pouze prvním, nicméně klíčovým, krokem na cestě k ukončení severoirského konfliktu a završení mírového procesu. Vztah mezi protestanty a katolíky je natolik komplikovaný, že trvalý mír a pokojné soužití je podmíněno dosažením rovnovážného postavení mezi komunitami a úsilím budovat společnou budoucnost.

Použitá literatura

1) Dokumenty

Operation Banner: An analysis of Military Operations in Northern Ireland [online]. [cit. 2011-04-30]. Dostupný z WWW:<http://www.vilaweb.cat/media/attach/vwedts/docs/op_banner_analysis_released.pdf>.

The Agreement [online]. CAIN, 1996-2011 [cit. 2011-04-02]. Dostupný z WWW:<<http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/agreement.htm>>.

2) Literatura

a) Neperiodická

BEW, John; FRAMPTON, Martyn; GURRUCHAGA, Iñigo. *Talking to Terrorists: Making Peace in Northern Ireland and the Basque Country*. London: Hurst, 2009. 327 s. ISBN 978-1-85065-967-9.

COAKLEY, John. Northern Ireland and the British dimension. In COAKLEY, John; GALLAGHER, Michael (ed.). *Politics in the Republic of Ireland*. London: Routledge, 2004. s. 407-429. ISBN 0-415-28067-2.

DIXON, Paul. *Northern Ireland: The Politics of War and Peace*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. 405 s. ISBN 978-0-230-50778-4.

FRANK, Jan. *Konflikt v Severním Irsku*. Praha: Triton, 2006. 222 s. ISBN 80-7254-735-6.

LOUGHLIN, James. *The Ulster Question Since 1945*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2004. 267 s. ISBN 0-333-99869-3.

STRMISKA, Maxmilián. *Regionální strany, stranické systémy a teritoriálně politický pluralismus: pojetí a typologie evropských regionálních stran a regionálních stranických soustav*. Brno: AP, 2005. 143 s. ISBN 80-902652-5-1.

STRMISKA, Maxmilián: *Regionální strany a stranické systémy: Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1998. 201 s. ISBN 80-85959-32-1.

ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007. 270 s. ISBN 978-80-86429-61-8.

TONGE, Jonathan. *The new Northern Irish politics?* Houndmills: Palgrave Macmillan, 2004, 282 s. ISBN 0-333-94833-5.

WILFORD, Rick. Northern Ireland: St Andrews – the long Good Friday Agreement. In BRADBURY, J. (ed.). *Devolution, Regionalism and Regional Development*. New York: Routledge, 2008. s. 67-93. ISBN 0415323614.

b) Periodická

BARNES, Philip. Was the Northern Ireland Conflict Religious? *Journal of Contemporary Religion*, Jan 2005, Vol. 20, No. 1, s. 55-69. ISSN 13537903.

COAKLEY, John. National identity in Northern Ireland: stability or change? *Nations & Nationalism*. Oct 2007, Vol. 13, No. 4, s. 573-597. ISSN 13545078.

DIXON, Paul. Peter Hain, Secretary of State for Northern Ireland: Valuing the Union? *Irish Political Studies*. Jun 2006, Vol. 21, No. 2, s. 113-136. ISSN 07907184.

GLADYS, Daniel; DIXON, Paul. Religion, Pragmatic Fundamentalism and the Transformation of the Northern Ireland Conflict. *Journal of Peace Research*. May 2008, Vol. 45, No. 3, s. 419-436. ISSN 00223433.

GORDON, Anthony. Judicial Review in Northern Ireland – A Guide to the „Real“ Devolution Issues. *Judicial Review*. Sep 2009, Vol. 14, No. 3, s. 230-238. ISSN 10854681.

HARRINGTON, Joanna. Peace in Northern Ireland and the Remaining Issue of the „On-the-Runs“. *Human Rights Review*. Mar 2009, Vol. 10, No. 1, s. 5-34. ISSN 15248879.

KNEBLOVÁ, Eva. Volby do Severoirského shromáždění v roce 2007. *European Electoral Studies*. 2007, Vol. 2, No. 2, s. 211-219. ISSN 1801-6545.

LESTER, Anthony; CLAPINSKA, Lydia. An Equality and Human Rights Commission Worthy of the Name. *Journal of Law & Society*. Mar 2005, Vol. 32, No. 1, s. 169-186. ISSN 0263323X.

MESEV, Victor; SHIRLOW, Peter; DOWNS, Joni. The Geography of Conflict and Death in Belfast, Northern Ireland. *Annals of the Association of American Geographers*. Dec 2009, Vol. 99, No. 5, s. 893-903. ISSN 00045608.

MULDOON, Orla T.; TREW, Karen; TODD, Jennifer; ROUGIER, Nathalie, MCLAUGHLIN, Katrina. Religious and National Identity after the Belfast Good Friday Agreement. *Political Psychology*. Feb 2007, Vol. 28, No. 1, s. 89-103. ISSN 0162895X.

MYERS, Elissa; HEWSTONE, Miles; CAIRNS, Ed. Impact of Conflict on Mental Health in Northern Ireland: The Mediating Role of Intergroup Forgiveness and Collective Guilt. *Political Psychology*. Apr 2009, Vol. 30, No. 2, s. 269-290. ISSN 0162895X.

O'DONNELL, Catherine. Pan-nationalism: Explaining the Irish Government's Role in the Northern Ireland Peace Process, 1992 -98. *Contemporary British History*. Jun 2007, Vol. 21, No. 2, s. 223-245. ISSN 13619462.

O'LEARY, Brendan. The Protection of Human Rights under the Belfast Agreement. *Political Quarterly*. Jul-Sep 2001, Vol. 72, No. 3, s. 353-365. ISSN 00323179.

RUOHOMÄKI, Jyrki. Parity of Esteem: A Conceptual Approach to the Northern Ireland Conflict. *Alternatives: Global, Local, Political*. Apr-Jun 2010, Vol. 35, No. 2, s. 163-185. ISSN 03043754.

TAM, Tania; HEWSTONE, Miles; KENWORTHY, Jared B.; CAIRNS, Ed et al. Postconflict Reconciliation: Intergroup Forgiveness and Implicit Biases in Northern Ireland. *Journal of Social Issues*. Jun2008, Vol. 64, No. 2, s. 303-320. ISSN 00224537.

TODD, Jennifer. Northern Ireland: From Multiphased Conflict to Multilevelled Settlement. *Nationalism & Ethnic Politics*; Jul2009, Vol. 15, No. 3/4, s. 336-354. ISSN 13537113.

WALKER, Brian M. „Ancient Enmities“ and Modern Conflict: History and Politics in Northern Ireland. *Nationalism & Ethnic Politics*. Spring 2007, Vol. 13 No. 1, s. 103-128. ISSN 13537113.

3) Ostatní zdroje

BBC NEWS [online]. BBC, 2011 [cit. 2011-04-30]. Dostupný z WWW: <http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/uk_news/northern_ireland/6921702.stm>.

Aktuálně.cz [online]. Centrum holdings,1999-2011 [cit. 2011-04-30]. Dostupný z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=477920>>.

Summary

The situation in Northern Ireland has changed significantly in the ten-year-long period 1998-2008. The province has gone through a complicated transformation from the violent conflict to the devolution and the establishment of the new government lead by two radical parties. The Good Friday Agreement was a historic attempt to resolve the Northern Irish conflict. I found out that the success depended on the political participation of Sinn Féin and the decommissioning of all the paramilitaries. After a period of the instability and the suspension of the devolution a new compromise was born in 2006 when the St Andrews Agreement was negotiated. This revision of the Good Friday Agreement enabled the restoration of the devolution in 2007.

The reconciliation of the Northern Irish society seems to be a task for a long time because of the lasting antagonism between the catholic and the protestant population. Nevertheless the Good Friday Agreement improved their relationship by ensuring the equality of economic, social, cultural and political rights. It underlies the protection of and aid of the victims.

The peace process has been accompanied by a permanent threat of violence. The paramilitary organizations unwilling to get rid of their weapons prevented from a stable peace. They have been undermining the mutual confidence of the key actors. Although the IRA declared the ceasefire in 1994, it has been interrupted several times. Originally the decommissioning was to be accomplished two years after the signing-up the GFA, finally the IRA fulfilled the commitment in 2005. The reform of the police service and the criminal justice have helped to increase security.